

ศาลที่ยื่นฟ้องคดีและวิธีนำคดีขึ้นสู่ศาล

๑. การฟ้องคดีแพ่งขอที่จะ เสนอคดีต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจ

๑.๑ เขตอำนาจศาลที่จะฟ้องคดีแพ่งนั้นต้องพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๒ ถึงมาตรา ๕ โดยปกติห้ามนำคดีขึ้นฟ้องร้องตามมาตรา ๒

มาตรา ๒ บัญญัติว่า "ห้ามมิให้เสนอคำฟ้องต่อศาลใด เว้นแต่

(๑) เมื่อได้พิจารณาถึงสภาพแห่งคำฟ้องและชั้นของศาลแล้ว ปรากฏว่าศาลนั้นมีอำนาจที่จะพิจารณาคดีนั้น ได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และ

(๒) เมื่อได้พิจารณาถึงคำฟ้องแล้ว ปรากฏว่าคดีนั้นอยู่ในเขตศาลนั้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยศาลที่จะรับคำฟ้อง และตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดเขตศาลด้วย"

บทบัญญัติมาตรา ๒ ได้บัญญัติห้ามเสนอคำฟ้องต่อศาลใด ศาลต้องพิจารณาคตามมาตรา ๑ (๑) "ศาล" หมายความว่า ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ส่วน "คำฟ้อง" มาตรา ๑(๓) หมายความว่า กระบวนพิจารณาใด ๆ ที่โจทก์ได้เสนอข้อหาต่อศาล ไม่ว่าจะได้เสนอด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือ ไม่ว่าจะได้เสนอต่อศาลชั้นต้นหรือชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ไม่ว่าจะได้เสนอในขณะที่เริ่มคดีโดยคำฟ้องหรือคำร้องขอหรือเสนอในภายหลังโดยคำฟ้องเพิ่มเติมหรือแก้ไขหรือฟ้องแย้ง หรือโดยสอดเข้ามาในคดีไม่ว่าด้วยสมัครใจ หรือถูกบังคับ หรือโดยมีคำขอให้พิจารณาใหม่

เมื่อทราบว่า ศาลหมายความว่าอะไรและคำฟ้องคืออะไรแล้วก็ยังมีปัญหาจะต้องพิจารณาคดีว่า กฎหมายห้ามเสนอคำฟ้องนั้นเพราะเหตุใดและให้ฟ้องได้เพราะเหตุใด

การที่กฎหมายห้ามเสนอคดีต่อศาลเพราะกฎหมายมีวัตถุประสงค์มิให้ผู้หนึ่งผู้ใดฟ้องคดีโดยอ้างเหตุอย่างไรก็ได้ และในการยื่นฟ้องต่อศาลมิใช่ว่าพอใจศาลใดก็ฟ้องได้เสมอ

การยื่นฟ้องคดีแพ่ง จะต้องพิจารณาถึง

๑.๑.๑ สภาพแห่งคำฟ้อง และชั้นของศาล

ความหมายของคำฟ้องก็ได้อธิบายมาแล้ว ฉะนั้น สภาพแห่งคำฟ้องก็คือ คำฟ้องนั้น ได้ฟ้องขึ้นมาสู่ศาลโดยเป็นคดีแพ่ง หรือคำฟ้องนั้น เป็นคดีอาญา หรือเป็นคดีเด็กและเยาวชน และการยื่นคำฟ้องนั้น อาจทำควยวจากได้แก่ฟ้องนั้นเป็นคดีมโนสำเนา หรือคดีไม่มีข้อยุ่งยากตามมาตรา ๑๘๑ และมาตรา ๑๘๒

ส่วนชั้นของศาล หมายความว่า การเสนอคำฟ้องนั้นจะต้องยื่นให้ถูกชั้นของศาล ถ้าเป็นการอุทธรณ์ก็ต้องยื่นต่อศาลอุทธรณ์ ถ้าเป็นฎีกาก็ต้องยื่นคำฟ้องหรือส่งไปยังศาลฎีกา แต่ถ้าเป็นศาลชั้นต้นก็ต้องพิจารณาอีกว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลแขวงหรือศาลแพ่งหรือศาลจังหวัด หรือศาลคดีเด็กและเยาวชน

ศาลแขวง ตามพระราชบัญญัติศาลยุติธรรมมาตรา ๑๕ บัญญัติว่า "ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจทำการไต่สวนหรือออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษานายเดีวมีอำนาจที่จะรับไว้ในมาตรา ๒๑ และมาตรา ๒๒ (๑) ถึง (๕) แห่งพระราชบัญญัติศาลยุติธรรม และเมื่อได้พิจารณาพยานหลักฐานแห่งคดีไปแล้ว เห็นว่าโทษของจำเลยควรจำคุกเกินกว่าหกเดือนหรือปรับเกินกว่าสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่าง เกินอัตราที่กำหนดแล้ว ก็ให้ศาลแขวงทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอาญาหรือศาลจังหวัดพิจารณาแล้วแต่กรณี"

และมาตรา ๒๒ (๑) ถึง (๕) ได้บัญญัติไว้ว่า "ในศาลชั้นต้นผู้พิพากษานายเดีวมีอำนาจเกี่ยวแก่คดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้นดังต่อไปนี้

- (๑) ทำการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีแพ่ง
- (๒) ทำการไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา
- (๓) ทำการไต่สวนและมีคำสั่งในการชั้นอุทธรณ์พิพากษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พิจารณาความอาญา

(๔) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนที่ฟ้องไม่เกินสองพันบาท

(๕) พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้..."

จากบทบัญญัติพระธรรมนูญศาลทั้งสองมาตรานี้ จะเห็นได้ว่าศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ซึ่งมีราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนที่ฟ้องไม่เกิน ๒๐๐๐ บาท เท่านั้น

คดีนอกเหนือจากที่ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาแล้ว ศาลแพ่ง (ในกรุงเทพมหานคร) หรือศาลจังหวัด ก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ทั้งหมด

ศาลจังหวัดตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๔ (๒) บัญญัติไว้ว่า "ศาลจังหวัด มีเขตคามที่กำหนดไว้ แต่บรรรคาคดีซึ่งเกิดในเขตศาลแขวงและอยู่ในอำนาจของศาลแขวงนั้น ถ้ายื่นฟ้องต่อศาลจังหวัด ให้อยู่ในดุลยพินิจของศาลจังหวัดนั้น ๆ ที่จะไม่ยอมรับพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งที่ยื่นฟ้อง เช่นนั้นได้"

จากบทบัญญัติมาตรา ๑๔ (๒) นี้ ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่ง คือ

(๑) คดีแพ่งที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง โดยศาลจังหวัดใช้ดุลยพินิจรับฟ้อง

(๒) คดีที่เกิดขึ้นอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลแขวง

(๓) คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลจังหวัดศาลอื่นแต่โอนมาตามบทบัญญัติประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความแพ่ง

ศาลแพ่ง ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา ๑๔ (๓) มีบัญญัติไว้ว่า "ศาลแพ่ง และศาลอาญามีเขตตลอดจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี แต่บรรรคาคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีนั้นจะยื่นฟ้องต่อศาลแพ่งและศาลอาญาก็ได้ ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของศาลนั้น ๆ ที่จะไม่ยอมรับพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งที่ยื่นฟ้อง เช่นนั้นได้"

เว้นแต่คดีนี้จะได้ออมาตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

จากบทบัญญัติมาตรา ๑๔ (๓) นี้ ศาลแพ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษา

(๑) คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศาลแพ่งใช้
 คุลยพิริรับฟ้องไว้พิจารณา

(๒) คดีที่เกิดขึ้นนอกเขตจังหวัดกรุงเทพมหานคร ทั้งคดีในเขตอำนาจของศาล
 แขวงและศาลจังหวัด เมื่อศาลแพ่งใช้คุลยพิริรับพิจารณาพิพากษาคดี

(๓) คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลอื่นที่ได้ออมาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
 ความแพ่ง

๑.๑.๒ พิจารณาคำฟ้องแล้ว คดีนั้นอยู่ในเขตศาลว่าด้วยศาลที่จะรับฟ้อง
 และตามกฎหมายที่กำหนด เขตศาลด้วย

คำฟ้องนั้นอยู่ในเขตศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่นคำฟ้อง
 เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ก็ต้องฟ้องยังศาลที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ในเขต เป็นต้น ซึ่งจะได้กล่าว
 ต่อไป

นอกจากจะคำนึงถึง เขตศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้วยังต้อง
 คำนึงกฎหมายที่กำหนดเขตศาล คือกฎหมายที่จัดตั้งศาลนั้น ๆ ด้วย

๑.๒ ประเภทของการฟ้องคดี แยกพิจารณาออกเป็น

๑.๒.๑ การฟ้องคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน

มาตรา ๔ ใคบัญญัติไว้ว่า "เว้นแต่จะใคมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น การ
 ยื่นคำฟ้องนี้ต้องอยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติ ดังต่อไปนี้

(๑) คำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิ หรือประโยชน์
 ใค ๆ อันเกี่ยวกับทรัพย์สินเหล่านั้น ให้เสนอต่อศาลที่ทรัพย์สินเหล่านั้นตั้งอยู่ในเขตศาล แต่ถา
 โจทก์มีความประสงค์จะยื่นฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้น เมื่อโจทก์ยื่น
 คำขอโดยทำเป็นคำร้องแสดงให้เห็นว่า การพิจารณาคดีในศาลนั้น ๆ จะเป็นการสะดวก

ศาลจะใช้ดุลยพินิจอนุญาตให้โจทก์ยื่นคำฟ้องตามที่ขอนั้นก็ได้อีก..."

คดีที่พิพาทกันเกี่ยวกับทรัพย์สิน เป็นการเรียกร้องเอาตัวทรัพย์สิน สิทธิ หรือประโยชน์ในตัวทรัพย์สิน เช่น การฟ้องขับไล่ การฟ้องเรียกค่าเช่า เป็นต้น การฟ้องขอให้ถอดถอนผู้จัดการมีใบคำฟ้องเกี่ยวกับทรัพย์สิน การฟ้องขอให้ชำระเงินหรือคืนเงินตามสัญญาซื้อขายทรัพย์สินก็มีใบการฟ้องเกี่ยวกับทรัพย์สิน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๓๓/๒๕๐๖ วินิจฉัยว่า ฟ้องเรียกเงินที่โจทก์ชำระให้จำเลยไปตามสัญญาซื้อขายกัน มีใบคดีฟ้องเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือประโยชน์ใด ๆ อันเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ซื้อขาย

ขอยกเว้นที่คำฟ้องที่เกี่ยวกับทรัพย์สินต้องยื่นฟ้องในศาลที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ ได้แก่

ก. ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

ข. โจทก์ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลแสดงให้เห็นว่า การพิจารณาคดีในศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาจะเป็นการสะดวก และศาลเห็นสมควรให้อนุญาต

ค. บรรรคาคำฟ้องที่เสนอภายหลัง เกี่ยวเนื่องกับคดีที่ค้างพิจารณาในศาลใด ให้เสนอต่อศาลนั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘ (๑))

ง. บรรรคาคำฟ้องและคำขอที่เสนอเกี่ยวเนื่องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ซึ่งบรรรคาคำฟ้องหรือคำขอนั้นจำต้องมีคำวินิจฉัยของศาลก่อนที่การบังคับคดีจะได้ดำเนินไปได้โดยครบถ้วนและถูกต้องนั้น ให้เสนอต่อศาลชั้นต้นที่พิจารณาพิพากษาคดีและออกหมายบังคับคดี (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘ (๒))

จ. คำร้องที่ยื่นขอสืบพยานล่วงหน้า (มาตรา ๑๐๑) เพื่อรักษาไว้ซึ่งพยานหลักฐานอันเกี่ยวกับคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลนั้นให้ยื่นต่อศาลที่ทำการพิจารณา ถ้าไม่มีคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณา พยานผู้ซึ่งจะเรียกมาสืบหรือบุคคลหรือทรัพย์สิน หรือสถานที่ซึ่งจะต้องตรวจนั้นอยู่ในเขตศาลใด ก็ให้ยื่นต่อศาลนั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘ (๓))

ฉ. ถ้าได้มีการตกลงกันไว้เป็นหนังสือว่า คู่สัญญาได้ยินยอมกันว่าบรรดาข้อพิพาทที่
ได้เกิดขึ้นแล้วก็ดี หรือข้อพิพาทที่อาจจะเกิดขึ้นจากข้อสัญญาก็ให้เสนอต่อศาลชั้นต้นศาลโลก
ศาลหนึ่งตามที่ไครระบุไว้ ซึ่งไม่มีหรืออาจไม่มีเขตศาลเหนือคดีนั้นตามบทบัญญัติแห่งประมวล
กฎหมายนี้ ว่าด้วยศาลที่จะรับคำฟ้องข้อตกลงเช่นนี้ให้เป็นอันผูกพันกันได้ แต่ศาลที่ได้ตกลง
กันไว้นั้นจะต้อง เป็นศาลที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้น หรือมูลคดีของ
เรื่องนั้นได้เกิดขึ้น หรือทรัพย์สินที่พิพาทกันนั้นตั้งอยู่ภายในเขตศาลแห่งศาลนั้น ๆ (ประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๗ (๔))

ขอยกเว้นตามข้อ ฉ. นี้ สรุปไว้หลักเกณฑ์ดังนี้

- (๑) มีการตกลงกันไว้เป็นหนังสือ
- (๒) ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแล้วหรือ อาจจะเกิดขึ้นจากข้อสัญญา
- (๓) ให้เสนอต่อศาลชั้นต้นศาลใดศาลหนึ่งที่ระบุไว้ ซึ่งไม่มีหรืออาจไม่มีเขตอำนาจ
ศาลเหนือคดีนั้น แต่ศาลนั้นจะต้อง เข้าข้อใดข้อหนึ่งดังนี้
 - คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้น หรือ
 - ศาลที่มูลคดีของเรื่องเกิดขึ้น หรือ
 - ทรัพย์สินที่พิพาทกันนั้นตั้งอยู่ภายในเขตศาลแห่งศาลนั้น ๆ

ดังนั้นนอกเหนือจากศาลทั้งสามนี้แล้วคู่สัญญาจะฟ้องร้องก็ไม่ได้แม้จะไครระบุไว้ในข้อ
สัญญาก็ตาม

๑.๒.๒ การฟ้องคดีซึ่งไม่เกี่ยวกับทรัพย์สิน

มาตรา ๔ (๒) บัญญัติว่า "คำฟ้องอื่น ๆ นอกจากนี้ให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่
ในเขตศาล แต่ถ้โจทก์มีความประสงค์ที่จะยื่นคำฟ้องต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลนั้น..."

คดีนอกจากคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินเป็นคดีที่บังคับเอาแก่บุคคลเป็นลำดับ เช่นการฟ้องเกี่ยว
กับการผิดสัญญา เป็นต้น คดีประเภทนี้เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า "คดีที่เกิดแต่สรรพเหตุอื่น" ^๑

๑ ธานีรินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง,
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๖, หน้า ๑๘๑, (อัครสำเนา).

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๓๓/๒๕๐๖ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องว่าจำเลยรับเงินค่าซื้อไถ่กับอุปกรณ์บางอย่างไปจากโจทก์ แต่จำเลยผิดสัญญา จึงขอเรียกเงิน ๒๐๐๐ บาทคืน ทั้งนี้มีใบกำกับเกี่ยวกับทรัพย์สิน แต่เป็นการเรียกหนี้เงินคืน ตามมาตรา ๔ (๒) ต้องฟ้องศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนา

การฟ้องคดีในที่ไม่ว่าเกี่ยวกับทรัพย์สินต้องฟ้องศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล แต่ถ้าจำเลยมีภูมิลำเนาหลายแห่ง โจทก์ก็อาจฟ้องศาลใดศาลหนึ่ง ซึ่งจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้นด้วยก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๘/๒๕๑๕ วินิจฉัยว่า เมื่อจำเลยมีถิ่นที่อยู่สองแห่ง คือราชบุรี และกรุงเทพฯ การที่โจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งยังศาลจังหวัดราชบุรีย่อมเป็นการฟ้องที่ชอบ

ข้อยกเว้นที่ไม่ต้องฟ้องยังศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขต

ก. ในกรณีที่ถูกหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ข. โจทก์ยื่นฟ้องโดยทำเป็นคำร้องขอฟ้องคดีต่อศาลที่มูลคดีเกิดโดยแสดงให้ศาลเห็นว่า การพิจารณาคดีในศาลนั้น จะเป็นการสะดวกและศาลได้อนุญาตตามที่โจทก์ขอ

นอกจากนี้เมื่อข้อยกเว้นเช่นเดียวกับการฟ้องคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินข้อ ค. ถึงข้อ ฉ.

๑.๒.๓ การฟ้องคดีเกี่ยวกับหนี้เหนือบุคคล

มาตรา ๔ (๓) บัญญัติว่า "ในกรณีที่เกี่ยวกับหนี้เหนือบุคคล ซึ่งมีโคกตกอยู่ในเขตบัญญัติแห่งหมวดนี้ ระหว่างเจ้าหนี้ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศสยามและลูกหนี้ซึ่งมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศสยาม หากเข้ามาในประเทศสยามชั่วคราวนั้น ไม่ว่าจะเกิดมูลคดีในประเทศใด หรือมูลคดีจะเป็นประการใดก็ตาม เจ้าหนี้จะยื่นคำฟ้องขอให้บังคับตามสิทธิ เช่นว่านั้น ศาลซึ่งคดีมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้น หรือในศาลที่พบตัวลูกหนี้ในเขตศาลนั้นก็ได้ แต่ศาลจะดำเนินคดีต่อไปได้ต่อเมื่อได้ส่งหมายเรียกให้แก่ลูกหนี้ในประเทศสยามแล้ว"

หนี้เหนือบุคคล หมายถึงหนี้อื่น เป็นบุคคลสิทธิ ซึ่งบังคับเอาแก่ตัวบุคคลเป็นสำคัญ ไม่ได้บังคับเอาแก่ตัวทรัพย์สินโดยตรง

การจะจับทรัพย์ตามตรา ๔ (๓) นี้ จะต้องเป็นกรณีที่ไม่จับทรัพย์ในหมวดนี้ บัญญัติเอาไว้ ถ้ามีทรัพย์ในหมวดนี้บัญญัติเอาไว้ก็ต้องดำเนินไปตามบทบัญญัตินั้น ๆ

หนี้เหนือบุคคลนี้จะต้อง เป็นกรณีที่เจ้าหนี้นี้มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย ส่วนลูกหนี้ มิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย โดยไม่คำนึงว่ามูลคดีจะเกิดในประเทศไทย และมูลคดี นั้นจะเป็นประการใดถ้าเจ้าหนี้ได้ยื่นฟ้อง ลูกหนี้ในศาลซึ่งตนมีภูมิลำเนาอยู่ในเขต หรือใน ศาลที่พบตัวลูกหนี้ก็ได้ แต่ศาลจะดำเนินคดีต่อไปได้เมื่อใดส่งหมายเรียกให้แก่ลูกหนี้ในขณะที่ ลูกหนี้ยังอยู่ในประเทศไทย เว้นแต่จะมีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในเรื่อง นี้ และขอยกเว้นเช่นเดียวกับการฟ้องคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน ข้อ ค. ถึงข้อ ฉ.

๑.๒.๔ การฟ้องคดีไม่มีข้อพิพาท

มาตรา ๔ (๒) ใ้บัญญัติไว้ว่า "...ในคดีไม่มีข้อพิพาท ถ้าโจทก์มีความประสงค์ ที่จะยื่นคำฟ้องต่อศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้น เมื่อโจทก์ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำ ร้องแสดงให้เห็นว่าการพิจารณาคดีในศาลนั้น ๆ จะ เป็นการสะดวก ศาลจะใช้ดุลยพินิจอนุญาต ให้โจทก์ยื่นคำฟ้องตามที่ขอนั้นก็ได้อ..."

คดีไม่มีข้อพิพาทนี้การฟ้องก็เช่นเดียวกับการฟ้องคดีซึ่งไม่เกี่ยวกับทรัพย์สิน กล่าวคือ โจทก์ต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่มีมูลคดีได้เกิดขึ้นในเขต ซึ่งน่าจะหมายถึงมูลเหตุที่เป็นเหตุให้ยื่น คำฟ้อง เป็นคดีไม่มีข้อพิพาท เช่น การยื่นคำฟ้องขอให้ศาลสั่งให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ ความสามารถ ก็ต้องฟ้องยังศาลที่บุคคลวิกลจริตเกิดอาการวิกลจริต เป็นต้น

ขอยกเว้นที่โจทก์อาจยื่นคำฟ้องต่อศาลอื่นที่มีเขตศาลที่มูลคดีเกิด คือ

ก. ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

ข. ยื่นคำฟ้องต่อศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล เมื่อโจทก์ยื่นคำขอโดยทำเป็น คำร้องแสดงให้เห็นว่าการพิจารณาคดีในศาลนั้น ๆ จะ เป็นการสะดวกและศาลเห็นสมควรอนุญาต

และชอยกเวน เชนเดียวกับชอยกเวนการฟ้องคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน ขอ ค. ถึงขอ ฉ.

จากที่กล่าวไว้ในเรื่องการฟ้องคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน การฟ้องคดีที่ไม่เกี่ยวกับทรัพย์สิน การฟ้องคดีนี้เหนือบุคคล และการฟ้องคดีไม่มีข้อพิพาท พร้อมทั้งชอยกเวน

การฟ้องคดีต้องฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ หรือศาลอื่น ๆ ที่เป็นชอยกเวนตามที่กล่าวมาแล้ว แต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องเขตอำนาจศาลอยู่อีก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๓ จึงได้บัญญัติข้อข้องว้างของกฎหมายเอาไว้ในกรณีที่ไม่เข้าเหตุใดเหตุหนึ่งทีกล่าวมาแล้ว

มาตรา ๓ บัญญัติว่า "ในกรณีที่บทบัญญัติแห่งหมวกนี้มีไว้บังคับถึงการยื่นฟ้อง ในระหว่างคนสัญชาติไทยต่อคนสัญชาติไทย คำฟ้อง เช่นว่านี้จะยื่นต่อศาลชั้นต้นในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรีก็ได้ "

ทบทวนมาตรา ๓ นี้ แยกหลักเกณฑ์ได้ดังนี้

- (๑) ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายในหมวดเขตอำนาจศาลบัญญัติไว้
- (๒) เป็นการยื่นฟ้องระหว่างคนสัญชาติไทยต่อคนสัญชาติไทย
- (๓) คำฟ้อง เช่นนี้ฟ้องได้ในศาลชั้นต้นในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรี

ในกรณีที่บทบัญญัติแห่งหมวกนี้มีไว้บังคับถึง หมายความว่าถึงหมวกหนึ่งว่าด้วยเขตอำนาจศาล ซึ่งนับตั้งแต่มาตรา ๒ ถึงมาตรา ๑๐ ซึ่งศาสตราจารย์ธานีทร ทรัพย์วิเชียร^๒ เห็นว่ายังครอบคลุมไม่หมด เพราะยังมีอีกหลายกรณีบทบัญญัติหมวก ๑ เขตอำนาจศาลมิได้บัญญัติถึงแต่ไม่จำเป็นต้องฟ้องต่อศาลชั้นต้นในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรีตามมาตรา ๓ เสมอไป ทั้งในภายภาคหน้า อาจมีกฎหมายพิเศษกำหนดเรื่องการยื่นฟ้องไว้เป็นอย่างอื่นก็ได้ เช่น นายแดงคนไทยไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศญี่ปุ่น และได้ชำระค่านายค่า

^๒ Ibid., หน้า ๑๘๓.

คนไทยซึ่งไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งเดินทางมาเที่ยวที่ญี่ปุ่น ถ้าย้ายแดนเข้ามาในประเทศไทยและนายคำได้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจจังหวัดเชียงใหม่จับนายแดง ซึ่งพนักงานสอบสวนได้สอบสวนนายแดงแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒ (๒) อาจยื่นฟ้องต่อศาลจังหวัดเชียงใหม่รวมไปด้วยก็ได้ ซึ่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหมวด ๑ มิได้บัญญัติถึง แต่ไม่จำเป็นต้องฟ้องตามมาตรา ๓ เสมอไป ซึ่งตามตัวอย่างนายคำจะฟ้องนายแดง เป็นคดีแพ่งต่อศาลชั้นต้นในจังหวัดพระนครและธนบุรี ตามมาตรา ๓ ก็ได้

ตามมาตรา ๓ นี้ต้องเป็นการฟ้องระหว่างคนสัญชาติไทยต่อคนสัญชาติไทย และต้องเป็นคดีมีข้อพิพาทเพราะกฎหมายบัญญัติไว้ว่า "ต้องเป็นการฟ้องระหว่าง..."

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่ง ซึ่งได้แก่ศาลชั้นต้นในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรี ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลแขวง (ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ และศาลแขวงธนบุรี) และศาลคดีเด็กและเยาวชน ส่วนการจะยื่นฟ้องต่อศาลใดก็ต้องดูเขตอำนาจและสภาพคำฟ้องตามมาตรา ๒ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วย

ข้อยกเว้น มาตรา ๓ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอยู่ในบังคับของ มาตรา ๗ กล่าวคือ ถ้ามีการผิดใจเช่นเดียวกับข้อยกเว้นในกรณีคำฟ้องเกี่ยวกับทรัพย์สินไม่ต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ ตั้งแต่ข้อ ค. ถึงข้อ ฉ. ไม่ตองนำมาตรา ๓ มาใช้บังคับ

๒. วิธีนำคดีขึ้นสู่ศาล

เมื่อบุคคลถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ หรือมีความจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล ซึ่งทั้งสองกรณีนี้ต้องมีกฎหมายสารบัญญัติบัญญัติรับรองไว้ให้ฟ้องร้องก็ได้ไม่ถูกห้ามจากบทบัญญัติของกฎหมายอื่นใด บุคคลนั้นก็ย่อมมีสิทธิที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาล แต่การนำคดีขึ้นสู่ศาลนั้นมีได้หลายวิธี ทั้งเป็นการเริ่มตนคดี ถูกเรียกเข้ามาในคดี หรือร้องขอชดเชยทรัพย์สิน เป็นต้น จะได้แยกพิจารณาออกดังนี้

๒.๑ ยื่นเป็นคำฟ้อง (plaint) เป็นกรณีที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ โดยอีกฝ่ายหนึ่งจะเป็นคนเดียวหรือหลายคนตามกฎหมาย การฟ้องในกรณีนี้ต้องทำเป็นคำฟ้อง ระบุผู้ที่ทำการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของตน เป็นจำเลยมีกี่คนก็ระบุลงไปท้ายให้ชัดเจน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑ (๓) ได้บัญญัติไว้ว่า "คำฟ้อง" หมายความว่า กระบวนพิจารณาใด ๆ ที่โจทก์ได้เสนอข้อหาต่อศาล ไม่ว่าจะได้เสนอด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือ ไม่ว่าจะได้เสนอแต่ศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ไม่ว่าจะได้เสนอในขณะที่เริ่มคดีโดยคำฟ้องหรือคำร้องขอ หรือเสนอคดีในภายหลังโดยคำฟ้องเพิ่มเติมหรือแก้ไข หรือฟ้องแย้ง หรือโดยสอดเข้ามาในคดีไม่ว่าด้วยสมัครใจหรือถูกบังคับ หรือโดยมีคำขอให้พิจารณาใหม่

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าคำฟ้องก็ยังแบ่งแยกออกไปอีกสองกรณี คือ

ก. เป็นการเริ่มต้นคดีโดยทำเป็นคำฟ้องไม่ว่าคำฟ้องนั้นจะได้เสนอด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือ และไม่ว่าจะได้เสนอในศาลชั้นต้นศาลใดศาลหนึ่ง กล่าวคือ ศาลแขวง ศาลจังหวัด เป็นต้น ประการหนึ่ง โดยทำเป็นคำฟ้องหรือคำร้องขอก็ตาม ประการหนึ่ง และ

ข. เป็นการเสนอคดีหลังจากได้ยื่นฟ้อง หรือยื่นคำร้องขอแล้ว และรวมถึงการฟ้องแย้ง ร้องสอดไม่ว่าด้วยสมัครใจหรือถูกบังคับ และการขอให้พิจารณาใหม่

ทั้งสองกรณีนี้ตามกฎหมายถือว่าเป็นคำฟ้องเหมือนกัน แต่ในชั้นนี้จะพูดเฉพาะกรณีที่เป็นคำฟ้องจริง ๆ ส่วนกรณีคำร้องขอนั้นจะนำไปกล่าวต่อไป

การฟ้องคดีมีข้อพิพาทสามารถแยกออกได้เป็น ๒ วิธีตามประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๘๕ คือ

(๑) คดีสามัญ

(๒) คดีวิสามัญ

(๑) คดีสามัญ เป็นคดีทั่ว ๆ ไปที่ฟ้องร้องหรือดำเนินคดีอยู่ในศาลเป็น
ส่วนใหญ่ทุกวันนี้ กล่าวคือเป็นคดีที่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
แพ่งในการฟ้องร้องคดีทุกประการ ตามขั้นตอนที่กำหนดเอาไว้ เพราะเหตุมีขั้นตอน
ที่ยุ่งยากจะดำเนินขั้นตอนอย่างรวบรัดไม่ได้

(๒) คดีวิสามัญ เป็นการดำเนินคดีแตกต่างไปจากคดีสามัญคือ ไม่ต้อง
ดำเนินตามขั้นตอนทุกขั้นตอนที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดเอาไว้
ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก การดำเนินการในศาลจึงลดขั้นตอนลงได้
ทำให้เสียเวลาน้อยลงหรือเพื่อความรวดเร็วนั่นเอง **คดีวิสามัญ** แบ่งออกเป็น ๒
ประเภท คือ

ก. คดีมิโนสาเร่

คดีมิโนสาเร่ คือ คดีที่ฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ อันมีจำนวนทุนทรัพย์
ไม่เกินห้าร้อยบาท หรือคดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากอสังหาริมทรัพย์ อันมีค่าเช่าใน
ขณะยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละห้าร้อยบาท หรือคดีฟ้องขับไล่ผู้อาศัยออกจากอสังหา-
ริมทรัพย์ ซึ่งในขณะยื่นคำฟ้องอาจให้เขาได้ไม่เกินเดือนละห้าร้อยบาท ถ้าปรากฏ
ว่าจำเลยมิได้กล่าวแก่เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ หรือมิได้ยกข้อโต้แย้งในเรื่อง
แปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรืออาศัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง มาตรา ๑๘๕

จำนวนทุนทรัพย์หรือราคาอันพิพาทกันในคดีนั้น ให้คำนวณดังนี้

(๑) จำนวนทุนทรัพย์หรือราคานั้นให้คำนวณตามค่าเรียกร่อง ของโจทก์ ส่วนดอกเบี้ยอันมีถึงกำหนด เกิดขึ้นในเวลาเป็นค่าฟ้องหรือค่าธรรมเนียมศาล ซึ่งอาจเป็นอุปกรณ์รวมอยู่ในค่าเรียกร่อง ห้ามไม่ให้คำนวณรวมเข้าด้วย

(๒) ในกรณีมีข้อสงสัยหรือมีข้อโต้แย้ง จำนวนทุนทรัพย์หรือราคานั้น ให้ศาลกะประมาณค่าที่เป็นอยู่ในเวลานั้นฟ้องคดี

(๓) คดีอันเกี่ยวด้วยทรัพย์สินที่มีข้อหาหลายข้อหา อันมีจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาไม่เกินสอง ร้อยบาท จำนวนทุนทรัพย์หรือราคาเหล่านั้นให้รวมเข้าด้วยกัน แต่ถาข้อหาเหล่านั้นจะต้อง เรียกร่อง เอาแก่จำเลยหลายคน ถึงแม้ว่าถาวรความรับผิดชอบของจำเลยหลายคนนั้น เข้าด้วยกันแล้วจะไม่ได้ถือว่าเป็นคดีโมโนสาเร่ก็ตาม ให้ถือเอาจำนวนที่เรียกร่อง เอาจากจำเลยคนหนึ่ง ๆ นั้น เป็นประมาณแก่การที่จะถือว่า คดีนั้น เป็นคดีโมโนสาเร่หรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๐ ซึ่ง เป็นการกำหนดถึงวิธีคำนวณจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาอันพิพาทกันในคดี ว่า คดีใดจะเป็นคดีโมโนสาเร่ หรือ เป็นคดีธรรมดา (คดีสามัญ)

ข้อสังเกต การคำนวณตามมาตรา ๑๕๐ (๓) นั้น ถ้าเป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีหลายข้อหา มีจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาไม่เกิน ๒๐๐ บาท แต่ตาม มาตรา ๑๕๕ การฟ้อง เกี่ยวกับข้อสังหาริมทรัพย์ จำนวนทุนทรัพย์ไม่เกิน ๕๐๐ บาท ดังนั้นการฟ้องคดีโมโนสาเร่ในเรื่องทรัพย์สินถ้ามีหลายข้อหา ฟ้องได้โดยทุนทรัพย์ทุกข้อหารวมกันไม่เกิน ๒๐๐ บาท แต่ถามีข้อหาเดียวฟ้องได้ถึงทุนทรัพย์ ๕๐๐ บาท ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะการฟ้องคดีมีหลายข้อหาจะเป็นการยุ่งยาก และไม่สะดวกในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลอย่างคดีโมโนสาเร่ต้องดำเนินคดีแบบคดีสามัญ ถ้าทุนทรัพย์คดีที่มีข้อหาหลายข้อหา เกิน ๒๐๐ บาท ขึ้นไป

อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ประกาศใช้มา ๔๐ กว่าปีแล้ว ดังนั้นจำนวนทนายในคดีโมเสราจะควรมีการเพิ่มขึ้นจากเดิม เพราะปัจจุบันค่าของเงินลดลงมาก การแก้จำนวนทนายจะเป็นการช่วยเหลือคดีค้างพิจารณาในศาลได้ เพราะคดีโมเสราทำให้คดีความเสร็จรวดเร็วกว่าคดีสามัญทั่ว ๆ ไปมาก

การฟ้องคดีโมเสรา วิธีฟ้องคดีโมเสรา นั้น โจทก์อาจยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือและขอหมายเรียกอย่างคดีสามัญ หรือโจทก์อาจมาแถลงขอหาทนายวาจาต่อหน้าศาลด้วยตนเอง และขอให้ออกหมายเรียกจำเลยมาศาลเพื่อแก้ขอหา นั้น ถ้าโจทก์มาแถลงขอหาทนายวาจาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลจกรายงานพิศดารแห่งขอหาเหล่านั้นไว้ อ่านให้โจทก์ฟัง และให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ ตามมาตรา ๑๕๑ เมื่อใดมีการฟ้องคดีแบบคดีโมเสราแล้ว ศาลก็จะพิจารณาคดีที่นำมาฟ้อง เป็นคดีโมเสรา นั้น เป็นคดีโมเสราจริงหรือไม่ เมื่อศาลเห็นว่าคดีที่ฟ้องไม่ใช่คดีโมเสรา และศาลนี้ไม่มีเขตอำนาจที่จะพิจารณาคดีนั้นอย่างคดีสามัญได้ ถ้าคดีนั้นได้ฟ้องโดยคำแถลงทนายวาจา ก็ให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์ยื่นคำฟ้อง เป็นหนังสืออย่างคดีสามัญ แต่คดีที่ฟ้องเป็นคดีโมเสรา นั้นฟ้อง เป็นหนังสืออยู่แล้ว ห้ามมิให้ศาลออกหมายเรียกอย่างอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้สำหรับคดีสามัญ หรือถ้าคดีโมเสรา นั้นกลายเป็นคดีสามัญ เนื่องจากได้มีคำฟ้องเพิ่มเติมยื่นเข้ามาในภายหลัง และศาลนั้นมีเขตอำนาจที่จะพิจารณาคดีนั้นอย่างคดีสามัญได้ ก็ให้ศาลดำเนินการพิจารณาไปอย่างคดีสามัญ แต่ถ้าศาลไม่มีเขตอำนาจที่จะพิจารณาคดีนั้นอย่างคดีสามัญ ให้ศาลมีคำสั่งคืนคำฟ้องนั้นไปเพื่อยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจตามมาตรา ๑๕๒

แต่ถ้าคดีนั้นศาลพิจารณาแล้วเห็นเป็นคดีโมเสรา ให้ศาลออกหมายเรียกไปยังจำเลย ในหมายนั้นให้จงแจ้งประเด็นแห่งคดีและจำนวนทนายหรือราคาที่จะเรียกฟ้อง และขอความมาให้จำเลยมาศาล และจำเลยให้การในวันเดียวกันนั้น หรือในวันอื่นต่อมา ตามแต่ศาลจะเห็นสมควรกำหนด โดยมีให้เป็นการเสียหายแก่การต่อสู้คดี เมื่อจำเลยมาศาลตามวันที่กำหนดไว้ในหมายเรียก จำเลยมีสิทธิที่จะยื่นคำให้การ เป็นหนังสือหรือจะให้การทนายวาจาก็ได้ ในกรณีนี้ให้การทนายวาจาให้ศาลจกรายงานโดยละเอียดแห่งคำ

ให้การไว้ โดยอ่านให้จำเลยฟังแล้วให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ ถ้าจำเลยมาศาลพร้อมกับโจทก์และศาลไม่เห็นสมควร เลื่อนเวลาให้จำเลยเตรียมตัวสู้คดี ศาลจะอ่านรายงานแห่งใจความที่โจทก์ฟ้องให้จำเลยฟังแล้วกำหนดให้จำเลยให้การแก้ฟ้องด้วยวาจาไปเลยที่เดียวก็ได้ อย่างไรก็ตามถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ศาลมีอำนาจให้ดุลยพินิจมีคำสั่งไม่ยอมเลื่อนเวลาให้จำเลยยื่นคำให้การและดำเนินการพิจารณาคดีต่อไป โดยถือว่าจำเลยขาดคดียื่นคำให้การ แต่ถ่าจำเลยไม่ยอมมาศาลก็ถือว่าจำเลยขาดคดียื่นคำให้การตามมาตรา ๑๕๓ เช่นเดียวกับคดีสามัญ กล่าวคือจำเลยอาจร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้

ข. คดีไม่มีข้อยุ่งยาก

คดีไม่มีข้อยุ่งยาก เป็นคดีที่โจทก์ฟ้องขอให้ชำระหนี้ตามจำนวนเงินแน่นอนในตัวเงิน ซึ่งการรับรอง หรือการชำระเงินตามตัวเงินได้ถูกปฏิเสธ หรือการฟ้องให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามสัญญา เป็นหนังสือ ซึ่งปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาที่ถูกต้อง มีความสมบูรณ์และสามารถบังคับได้ตามกฎหมาย โดยโจทก์จะยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องขอให้ศาลพิจารณาคดีนั้นโดยรวบรัด เช่นเดียวกับคดีมิโนสาเร่ก็ได้ แต่คำร้องนั้นต้องมีคำสาบานของโจทก์ต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือคำสาบานของบุคคลอื่นที่โจทก์ตั้งแต่งซึ่งรู้เห็นข้อความในคำฟ้องนั้นยืนยันว่า ข้อความที่อ้างในคำฟ้องนั้นเป็นความจริงติดไปด้วย เมื่อศาลเห็นว่าคำฟ้องที่ยื่นนั้นปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากก็ให้ศาลมีคำสั่งพิจารณาคดีนั้นตามข้อบังคับ เช่นเกี่ยวกับการฟ้องคดีมิโนสาเร่ภายในบังคับต่อไปนี้

(๑) ให้ศาลออกหมายเรียกไปยังจำเลยแสดงจำนวนเงินที่เรียกร้อง และเหตุแห่งการเรียกร้อง และให้จำเลยมาศาลและให้การในวันใดวันหนึ่ง ตามที่ศาลเห็นสมควร กำหนดไม่เกินห้าวันนับแต่วันส่งหมายแล้ว โดยมีให้เป็นการเสียหายแก่การต่อสู้คดี

(๒) ถ้าจำเลยมาศาล ให้ศาลจดค่าแถลงของจำเลยลงไว้โดยละเอียด และถ้าศาลได้พิจารณาค่าแถลงและคำให้การของจำเลยแล้ว เห็นว่าจำเลยไม่มีเหตุต่อสู้คดีนั้นก็ให้ศาลพิพากษาคดีนั้นโดยเร็วเท่าที่จะพึงทำได้ แต่ถ่าปรากฏต่อศาลว่าจำเลย

อาจมีข้อต่อสู้แย้งสมควร ก็ให้ศาลดำเนินการพิจารณาไปโดยไม่ชักช้า และฟังคำพยานทั้งสองฝ่ายก่อนพิพากษา ในคดีไม่มีข้อยุ่งยากนี้ห้ามศาลอนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การ หรือเพื่อเลื่อนคดี เว้นแต่จำเลยจะได้แสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่าคำขอของตนมีเหตุผลดีและสันนิษฐานได้ในเบื้องต้นว่า จำเลยมีข้อต่อสู้คดีอันสมควรหรือศาลเห็นว่าพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ เป็นการพ้นวิสัยที่จำเลยจะมาศาลหรือยื่นคำให้การก่อนหรือในวันที่กำหนดไว้ได้

(๓) ถ้าจำเลยได้รับหมายเรียกของศาลแล้วไม่มาตามกำหนดนัด ให้ศาลมีคำสั่งโดยไม่ชักช้าว่าจำเลยขาดนัดพิจารณา แล้วให้ศาลพิจารณาคดีไปฝ่ายเดียวและพิพากษาโดยเร็วที่จะฟังทำได้ แต่ถ้าในระหว่างการพิจารณาคดี ปรากฏว่าคดีมิได้เป็นดังที่กล่าวมาแล้ว ศาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนคำสั่งเดิม แล้วดำเนินการพิจารณาต่อไปตามวิธีดำเนินคดีแพ่งสามัญ ตามมาตรา ๑๕๖

สรุปการฟ้องคดีแพ่ง เป็นคดีมีข้อพิพาทนั้น สามารถฟ้องได้สองวิธีคือ ฟ้องเป็นคดีแพ่งสามัญ ประการหนึ่ง และการฟ้องเป็นคดีวิสามัญ อีกประการหนึ่ง การฟ้องเป็นคดีวิสามัญ ยังแยกเป็นการฟ้องคดีในสาขาแรกกับการฟ้องคดีไม่มีข้อยุ่งยากอีกด้วย

การฟ้องคดีแพ่งบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในประเทศไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๔ มีบัญญัติว่า "ถ้าจะดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งเรื่องหรือแต่บางส่วน โดยทางอาศัยหรือโดยร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ในเมืองต่างประเทศ เมื่อไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้สำหรับเรื่องนั้นแล้ว ให้ศาลปฏิบัติตามหลักทั่วไปแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ"

การที่บุคคลใดต้องการให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีให้ นั้น จะต้องกระทำภายในเขตศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒ และ ถ้าเป็นการกระทำนอกเขตศาลแต่อยู่ในประเทศไทย ก็ต้องนำมาตรา ๑๕ มาใช้ แต่ในกรณีเกี่ยวกับการฟ้องบุคคลซึ่งอยู่ต่างประเทศ ศาลไทยไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ ทั้งนี้เป็นการเคารพ

อำนาจอธิปไตยทางศาลซึ่งกันและกัน ดังนั้นปกติศาลไทยจึงไม่มีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาในดินแดนต่างประเทศได้

แต่เพื่อความยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๔ ได้บัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในต่างประเทศเอาไว้หลักเกณฑ์ดังนี้

- (๑) จะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งเรื่องหรือแค่บางส่วน
- (๒) อาศัยหรือร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ในเมืองต่างประเทศ ทาง
 - ก. ขอตกลงระหว่างประเทศ หรือ
 - ข. กฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในต่างประเทศ หรือ
 - ค. หลักทั่วไปแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ (จะใช้เฉพาะไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศและกฎหมายที่เกี่ยวกับการนั้น ๆ โดยตรงแล้ว)

เมื่อจะต้องมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งเรื่องหรือแค่บางส่วน ก็ต้องดูว่า

ก. ประเทศไทยกับประเทศที่จะขอให้ช่วยดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ได้ข้อตกลงในเรื่องนี้ไว้ประการใดบ้างหรือไม่ เพราะถ้ามีข้อตกลงก็จะได้ปฏิบัติไปตามข้อตกลงนั้น แต่ปรากฏว่าประเทศไทยมิได้มีสัญญา (Treaty) หรืออนุสัญญา (Convention) หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ (International Agreement) ว่าด้วยวิธีดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลที่จะต้องอาศัยหรือร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ในต่างประเทศแต่อย่างใด^๓

ข. ถ้ามีกฎหมายบัญญัติถึงวิธีดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยทางอาศัยหรือร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ในต่างประเทศสำหรับกรณีใดไว้ประการใด ก็ต้องปฏิบัติไปตามนั้น ซึ่งในปัจจุบันไม่มีกฎหมายใดที่บัญญัติเอาไว้ในเรื่องนี้โดยเฉพาะ

ค. ถ้าไม่มีตามข้อ ก. และ ข้อ ข. ก็จะต้องปฏิบัติตามหลักทั่วไปแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งได้แก่^๔

^๓ ประมุข ศาสตร์กิมงคล, "ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๔", กฎหมาย, ปีที่ ๖ เล่มที่ ๓, มีนาคม ๒๕๐๒, หน้า ๑๖๕.

^๔ Ibid., หน้า ๑๖๖.

(๑) หลักแห่งความยุติธรรม (Justice) ซึ่งเป็นหลักมูลฐานในการดำเนินการต่าง ๆ

(๒) หลักแห่งความสะดวก (Convenience) เป็นหลักอุปกรณแห่งหลักแห่งความยุติธรรม หลักนี้ศาลที่รับคำร้องขอย่อมดำเนินการพิจารณาให้แก่ศาลแห่งประเทศที่ร้องขอเสมอ แม้ว่าจะไม่มีระบุไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของคน หรือมีแต่บทบัญญัติหรือระเบียบวิธีในเรื่องนั้นแตกต่างกับที่รับคำร้อง เช่น ศาลอังกฤษเคยยอมสืบพยานตามกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลต่างประเทศ แม้ว่าวิธีการพิจารณานั้นจะแตกต่างจากวิธีพิจารณาของศาลอังกฤษก็ตาม เพื่อให้เป็นไปตามที่ศาลต่างประเทศนั้นร้องขอหรือ ศาลไทยส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลประเทศนอร์เวย์ โดยทำหนังสือร้องเป็นภาษาอังกฤษ แต่คำแปลเอกสารที่ส่งประกอบทำเป็นภาษาเยอรมัน ศาลแห่งประเทศนอร์เวย์ก็เคยดำเนินการสืบพยานให้

(๓) หลักแห่งการยอมรับนับถือสันติไมตรีระหว่างประเทศ (Comity)^๕ ซึ่งแต่ละประเทศก็หวังว่าอีกประเทศหนึ่งจะปฏิบัติต่อตน เช่นเดียวกันตามหลักถ้อยที่ถ้อยอาศัย (Reciprocity of Treatment)

ทางปฏิบัติ กระบวนพิจารณาความมาตรา ๓๔ ซึ่งกระทำโดยทางอาศัยหรือร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ในเมืองต่างประเทศ เท่าที่ปรากฏมาในทางปฏิบัติมี

- ก. การให้จำเลยซึ่งอยู่ในต่างประเทศทราบถึงการถูกฟ้องและวันนัดพิจารณา
- ข. การส่งประเด็นไปสืบพยานในต่างประเทศ
- ค. การให้จำเลยซึ่งอยู่ในต่างประเทศทราบถึงการออกคำบังคับ

ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะ เรื่องการให้จำเลยซึ่งอยู่ในต่างประเทศทราบถึงการถูกฟ้อง และวันนัดพิจารณาเท่านั้น

^๕

R.H.Graveson, The Conflict of Laws, (2d ed; London : Sweet & Maxwell, 1952), pp.7-8. และ Halsbury's Laws of England, 2d ed; Vol. 13, p.796.

การให้จำเลยซึ่งอยู่ในต่างประเทศทราบถึงการถูกฟ้องและวันนัดพิจารณา^๒

(๑) การร้องขอต่อศาล โจทก์ยื่นคำขอต่อศาล ขอให้ศาลแจ้งให้จำเลยทราบถึงการถูกฟ้อง ไม่ว่าจำเลยจะเป็นคนสัญชาติไทยหรือสัญชาติอื่นก็ตาม โดยต้องระบุให้ชัดเจนว่า จำเลยอยู่ในประเทศใด มีตำบลที่อยู่แห่งใด โจทก์เป็นผู้ต้องออกค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมในการส่งเอกสารในคดีนี้

(๒) คำแปลคำฟ้องและ เอกสารท้ายฟ้อง โจทก์ต้องแปลคำฟ้องและ เอกสารท้ายฟ้อง เป็นภาษาของประเทศนั้น ๆ หรือภาษาอังกฤษซึ่ง เป็นภาษาสากล โดยมีคำรับรองว่า ถูกต้องยื่นต่อศาลเพื่อรวมสำนวนและส่งให้แก่จำเลย

(๓) คำแจ้งความการออกหมายเรียก เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตแล้ว ศาลไม่ใช้หมายเรียกจำเลยให้แก่คดีอย่างในคดีแพ่งสามัญ แต่ศาลใช้วิธีออกคำแจ้งความการออกหมายเรียก (Notice of Writ of Summons) แทน แล้วส่งคำแจ้งความการออกหมายเรียกสำเนาคำฟ้อง สำเนาเอกสารท้ายฟ้อง และใบรับ (Receipt) พร้อมคำแปลเป็นภาษาต่างประเทศหรือภาษาอังกฤษ ไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อขอให้กระทรวงยุติธรรมติดต่อกับกระทรวงการต่างประเทศ ให้จัดส่งต่อไปตามวิถีทางทูต (Diplomatic Channel) ใบรับ (Receipt) ดังกล่าว ต้องทำเพื่อให้จำเลยลงชื่อรับทราบ และจะได้นำไว้เป็นพยานหลักฐานในสำนวนต่อไป ในทางปฏิบัติมักทำเป็นภาษาไทยแนบไปด้วย

คำแปลคำแจ้งความที่เป็นภาษาต่างประเทศนั้น ผู้พิพากษาไม่ต้องลงนามและประทับตราอย่างต้นฉบับ เพราะถือเป็นคำแปลไม่ใช่ต้นฉบับ

ถ้าเป็นการส่งคำแจ้งความถึงจำเลยที่อยู่ในประเทศอังกฤษ ต้องส่งเอกสารพร้อมด้วยคำแปลภาษาอังกฤษไปถวายรวม ๒ ชุด (หนังสือกระทรวงยุติธรรมที่ น.ว.๓๓/๒๕๕๖

^๒ ประมุข ศาสตราจารย์, Op.cit., หน้า ๑๑๑-๑๑๓.

ลงวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๔๙๖) ทั้งนี้อาจอนุโลมใช้ถึงประเทศที่อยู่หรือเคยอยู่ในเครือจักรภพ
อังกฤษด้วย เช่น มาเลเซีย มี Rules of the Supreme Court 1957, Order
11, Rule 9 (1) บัญญัติไว้เช่นเดียวกัน

(๔) วิธีส่งทางทูต กระทรวงต่างประเทศจะได้ออกให้สถานเอกอัครราชทูต
หรือสถานกงสุลไทยในประเทศนั้น ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจให้จัดการส่งคำแจ้งความ
การออกหมายเรียก สำเนาคำฟ้องแก่จำเลยรับไปตามกระบวนการพิจารณาของประเทศนั้น
เสร็จแล้ว ส่งใบรับที่ว่าเลยลงลงมือชื่อคืนมาเพื่อเก็บรวมเป็นหลักฐานในสำนวนความ
ของศาลต่อไป

(๕) ค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมศาล ถ้าหากมีและศาลหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ
ในต่างประเทศนั้นแจ้งจำนวนมา ให้ศาลสั่งโจทก์ให้นำเงินมาชำระแล้วขอตราประทับหรือส่ง
เงินโดยวิธีอื่นไปได้ โดยผ่านกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงการต่างประเทศตามลำดับ

(๖) คำแจ้งความการออกหมายนัดสืบพยาน ถ้าจำเลยรับคำแจ้งความแล้วมาศาล
ศาลก็ดำเนินการพิจารณาไป แต่ถ้าจำเลยไม่ให้การภายในกำหนดโดยมิได้แจ้งเหตุ
ขัดข้อง ก็คงถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา ๑๕๗ และโจทก์มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ เพื่อจะ
ได้ดำเนินการคดีต่อไป ตามมาตรา ๑๕๘ ถ้าศาลสั่งอนุญาตก็ต้องแจ้งวันนัดสืบพยานให้จำเลย
ทราบ ในการนี้ศาลออกคำแจ้งความการออกหมายนัดวันสืบพยาน พร้อมด้วยคำแปลและ
ใบรับ แล้วจัดการส่งให้จำเลยโดยผ่านทางกระทรวงยุติธรรมเช่นเดียวกับวิธีการส่งคำ
แจ้งความการออกหมายเรียก

(๗) จำเลยเป็นบุคคลในคณะทูตหรือคนในสถานเอกอัครราชทูต หรือสถานกงสุล
ไทย ในการแจ้งให้จำเลยทราบถึงการออกหมายเรียกหรือแจ้งวันนัดสืบพยานดังกล่าว
ศาลจะส่งหมายเรียก สำเนาคำฟ้อง เอกสารท้ายฟ้อง หรือหมายนัดวันสืบพยาน แล้ว
แต่กรณีพร้อมด้วยใบรับไปยังกระทรวงยุติธรรม แล้วกระทรวงยุติธรรมส่งไปยังกระทรวง
ต่างประเทศ เพื่อขอให้เจ้าหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูตหรือสถานกงสุลไทยในประเทศ
นั้นส่งให้แก่จำเลย แล้วส่งใบรับคืนศาล ทั้งนี้โดยไม่ต้องผ่านเจ้าหน้าที่ของต่างประเทศเลย

การส่งตามข้อนี้อาจอนุโลมใช้กับบุคคลสัญชาติไทยซึ่งอยู่ในต่างประเทศได้ด้วย ถ้าหากบุคคลเช่นว่านั้นยอมรับหมายเรียกและสำเนาฟ้องโดยสมัครใจ แต่หากบุคคลนั้น ปฏิเสธไม่ยอมรับก็ต้องดำเนินการจัดส่งโดยทางทูต

ผลของการปฏิบัติตามนี้ ถือว่าเป็นการแจ้งให้จำเลยทราบโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว จำเลยจะแจ้งว่าไม่ได้รับทราบถึงการถูกฟ้องหรือไม่ ส่วนที่ว่าเมื่อ จำเลยทราบแล้วจะต่อสู้คดีหรือไม่เป็นสิทธิของจำเลย ถ้าจำเลยไม่ต่อสู้คดี ศาลไทยจะมีคำสั่งว่าจำเลยขาดคดียื่นคำให้การ แต่กระบวนพิจารณาใด ๆ หลังจากนั้น ศาลคง ต้องแจ้งให้จำเลยทราบอยู่เสมอโดยวิธีเดียวกัน หรือวิธีอื่นที่ศาลท่านสมควร แต่ถ้า จำเลยจะยื่นคำให้การ ต้องยื่นต่อศาลไทยโดยตรงจะยื่นต่อศาลประเทศที่ตนอยู่โดยวิธี มาตรา ๓๔ ไม่ได้

สรุป มาตรา ๓๔ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นมาตราที่กำหนด กฎเกณฑ์ถึงวิธีการดำเนินกระบวนพิจารณาในต่างประเทศโดยอาศัยหรือไต่สวนข้อต่อ เจ้าหน้าทีในต่างประเทศ ซึ่งรวมทั้งการฟ้องคดีบุคคลซึ่งอยู่ต่างประเทศด้วย มีคำ พิพากษาศาลฎีกาที่น่าสนใจ คือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๐๔/๒๕๐๘ วินิจฉัยว่า คดีละเมิดซึ่งมีมูลคดีเกิดขึ้นใน ประเทศไทย จำเลยเป็นชาวต่างประเทศมีทรัพย์สินในประเทศไทย แต่มิได้มีภูมิลำเนาอยู่ใน ประเทศไทย การที่โจทก์จะฟ้องจำเลยต่อศาลไทย ต้องปรากฏว่าได้พบตัวจำเลย ในประเทศไทยและได้ส่งหมายเรียกให้แก่จำเลยแล้ว ในชั้นนี้จะใช้ประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่งมาตรา ๓๔ ไม่ได้ จนกว่าจะรับฟ้องไว้แล้ว

ตามคำวินิจฉัยของศาลฎีกานี้ วินิจฉัยไว้ท่านองว่ายกเว้นมาตรา ๓๔ ดังที่กล่าว มาแล้ว เพราะตามมาตรา ๓๔ ไร้ได้แม้ยังไม่ได้ฟ้องและส่งหมายเรียกแก่จำเลยก็ฟ้องได้ แต่คำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ต้องปรากฏตัวจำเลยในประเทศไทยและได้ส่ง

หมายเรียกให้แก่จำเลยแล้วจึงจะดำเนินคดีได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔ (๓) ซึ่งมาตรา ๔ (๓) ได้บัญญัติไว้ว่า "...ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับหนี้เหนือบุคคล ซึ่งมีโคตกอยู่ในบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ ระหว่างเจ้าหนี้ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศสยามและลูกหนี้ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศสยาม หากเข้ามาในประเทศสยามชั่วคราวนั้น ไม่ว่าจะเกิดมูลคดีในประเทศใด หรือมูลคดีจะเป็นประการใดก็ตาม เจ้าหนี้จะยื่นคำฟ้องขอให้บังคับตามสิทธิ เช่นว่านั้นในศาลซึ่งตนมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้น หรือในศาลที่พบตัวลูกหนี้ในเขตศาลนั้นก็ไต่ แต่ศาลจะดำเนินคดีต่อไปได้ต่อเมื่อได้ส่งหมายเรียกให้แก่ลูกหนี้ในประเทศสยามแล้ว"

ได้มีนักกฎหมายบางท่าน^๗ เห็นว่ามาตรา ๔ (๓) ยกเว้นมาตรา ๓๔ แต่มีผู้ไม่เห็นด้วย^๘ โดยเห็นว่ามาตรา ๔ (๓) นั้น จะใช้ต่อเมื่อเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับหนี้เหนือบุคคลซึ่งมีโคตกอยู่ในบทบัญญัติแห่งมาตรานี้..." ดังนั้น ถ้าจำเลยมีทรัพย์สินอยู่ในประเทศไทยและโจทก์มุ่งที่จะเอาค่าเสียหายหรือมุ่งจะฟ้อง เอากับตัวทรัพย์สินที่อยู่ในประเทศไทยย่อมฟ้องได้โดยดำเนินกระบวนการพิจารณาตามมาตรา ๓๔ ไม่ตกอยู่ มาตรา ๔ (๓) เช่นการฟ้องผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างประเทศเป็นบุคคลล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา ๗ ซึ่งมาตรา ๗ บัญญัติว่า "ลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวอาจถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายได้ ถ้าลูกหนี้มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรหรือประกอบธุรกิจหรือประกอบอาชีพในราชอาณาจักร ไม่ว่าด้วยตนเองหรือโดยตัวแทนในขณะที่มีการขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย หรือภายในกำหนดเวลาหนึ่งปีก่อนนั้น" จากบทบัญญัติมาตรา ๗ ถ้าลูกหนี้เคยมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรก่อนหน้านั้นหนึ่งปี เช่นนี้เจ้าหนี้มีใ้ฟ้อง เกี่ยวกับหนี้เหนือบุคคลให้ลูกหนี้ล้มละลายเสียก่อนตั้งแต่ขณะลูกหนี้ในราชอาณาจักรและได้ส่งหมายเรียกให้ก่อนที่ลูกหนี้จะไปจาก

^๗ ธานีทร กฤษวิเชียร, op.cit., หน้า ๑๕๔.

^๘ ทวี กสิยพงศ์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๖), หน้า ๑๖-๑๗.

ราชอาณาจักรไทย เจาหนักก็จะฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลายไม่ได้ ตามมาตรา ๔ (๓) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การตีความเช่นนี้ทำให้บทบัญญัติมาตรา ๗ ของพระราชบัญญัติล้มละลายใช้ไม่ได้ ซึ่งไม่เภาจะถูกตอง

สำหรับผู้เขียนเองควยความเคารพต่อความคิดเห็นของนักกฎหมายฝ่ายแรก ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นฝ่ายหลังแม้ความเห็นแรกจะมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๐๔/๒๕๐๔ ยืนยันความเห็นอยู่ก็ตาม เพราะมิฉะนั้นกรณีตามมาตรา ๓๔ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จะใช้ไ้จำกัดมาก หรือ เกือบจะใช้ไม่ได้เลย และถ้าตีความไปเช่นความเห็นแรกก็จะเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าเกิดมูลคดีทางแพ่งกันในหนี้เหนือบุคคล แต่ยังไม่ทันไ้ฟ้องลูกหนี้ ลูกหนี้ไ้เดินทางไปยังต่างประเทศเสียก่อน ทั้ง ๆ ที่ลูกหนี้มีทรัพย์สินอยู่ภายในราชอาณาจักรไทย เจาหนักฟ้องคดีไม่ได้เพราะไม่ได้ฟ้องคดีและยังไม่ไ้ส่งหมายเรียกให้แก่ลูกหนี้ในประเทศสยาม การตีความว่าดำเนินการฟ้องคดีตามมาตรา ๓๔ ไ้ไ้ไม่เกิดความเสียหายแต่อย่างใด นอกจากไม่เกิดความเสียหายแล้วยังก่อให้เกิดความยุติธรรมด้วย กล่าวคือทำให้เจาหนักไ้รับชำระหนี้ของตนโดยถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพราะเจาหนักไ้ปฏิบัติผิดกฎหมายแต่อย่างใด

อาจมีผู้ไ้โต้แย้งว่า ในกรณีที่ลูกหนี้มีทรัพย์สินอยู่ในราชอาณาจักรไทยคั้งนั้น เมื่อจำเลยเข้ามาเมื่อใดก็จัดการฟ้องร้องไ้ไ้ไ้เมื่อั้น ผู้เขียนก็โต้แย้งตอบไปว่าถ้าลูกหนี้เข้ามาเมื่อหนี้ขาดอายุความแล้วจะท้่าอย่างไร หรือมิเช่นนั้นนี้ยังไม่ขาดอายุความก็ตาม แต่ลูกหนี้ไ้มอบอำนาจให้ผู้อื่นมาทำการจัดการทรัพย์สินหรือขายเสีย เช่นนี้เจาหนักจะไ้ได้รับความคุ้มครองทางศาลอย่างไร จึงเห็นว่าการตีความควร เป็นไปตามความเห็นของฝ่ายที่สอง เพราะเกิดประโยชน์มากกว่าและสร้างความยุติธรรมแก่บุคคลทั่วไป

การยื่นเป็นคำฟ้องไ้พิจารณาแบ่งแยกออกไ้คั้งนี้

๒.๑.๑ ยื่นเป็นคำฟ้องคั้งตนคดี เป็นกรณีแรกเริ่มดำเนินการระบวนพิจารณาในศาลโดยไ้ยื่นคำฟ้อง ต่อศาลเพื่อความคุ้มครอง ความรับรอง หรือบังคับตามสิทธิของผู้ยื่นฟ้อง เพราะเหตุที่ผู้ยื่นถูกบุคคลอีกคนหนึ่งไ้โต้แย้งสิทธิ หรือไ้โต้แย้งหน้าที่ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่าง การยื่นฟ้องก็ตองทำเป็นคำฟ้อง (ทำเป็นหนังสือ) หรือฟ้องด้วยวาจา โดยตัวผู้ไ้ถูกไ้โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่เป็นผู้ทำคำฟ้องเอง ในฐานะผู้เสียหายโดยตรงมีสิทธิทำคำฟ้องหรือฟ้อง

ด้วยวาจา ถึงแม้จะมีได้เป็นทนายความก็ตาม หรือมิฉะนั้นผู้เสียหายจากการโต้แย้งนั้นจะตั้ง
 แต่งทนายให้วาทางแกทางคดีให้ก็ได้การตั้งและอำนาจของทนายความได้กล่าวมาแล้วในบทที่
 ๒ ว่าด้วยผู้ดำเนินคดีแทนตัวความ จึงจะไม่นำมากกล่าวในที่นี้อีก

การเริ่มคดีต้องเสนอขอหาโดยทำคำฟ้อง เป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้น ในคำฟ้อง
 นั้นต้องแสดงโดยชัดแจ้งซึ่งสภาพแห่งขอหาและค่าชดเชยกับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งขอหา
 เช่นว่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๗๒ นอกจากนั้นคำฟ้องจะต้อง
 อ่านแล้วเข้าใจไม่เขียนพิมพ์เพื่อย ต้องมีรายการ ลายมือชื่อ แนบเอกสารต่าง ๆ ตามที่
 กฎหมายกำหนดไว้ แสตนปต้องปิดโดยบริบูรณ์ มิฉะนั้นศาลจะมีคำสั่งให้คืนคำคู่ความไปทำมา
 ใหม่แก้ไขเพิ่มเติม หรือปิดแสตนปให้บริบูรณ์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
 มาตรา ๑๘

๒.๑.๒ การยื่นฟ้อง เป็นคู่ความร่วมมือ

๒.๑.๒.๑ การ เป็นคู่ความร่วมมือตั้งแต่เริ่มต้นคดี

ในกรณีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๕ ว่า "บุคคลตั้งแต่
 สองคนขึ้นไปอาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันได้ โดยเป็นโจทก์รวมหรือจำเลยรวม ถ้าหาก
 ปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี แต่ห้ามมิให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้น
 แทนซึ่งกันและกัน เว้นแต่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้หรือได้
 มีกฎหมายบัญญัติไว้ดังนั้นโดยชัดแจ้ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกันเพียง
 เท่าที่จะกล่าวต่อไปนี้

(๑) บรรดากระบวนพิจารณาซึ่งได้ทำโดย หรือทำต่อคู่ความร่วมมือคนหนึ่งนั้นให้ถือว่า
 ได้ทำโดยหรือทำต่อคู่ความร่วมมือคนอื่น ๆ ด้วย เว้นแต่กระบวนพิจารณาที่คู่ความร่วมมือคนหนึ่ง
 กระทำไปเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความร่วมมือคนอื่น ๆ

(๒) การ เลื่อนคดี หรือการยกพิจารณาคดีซึ่งเกี่ยวกับคู่ความร่วมมือคนหนึ่งนั้น ให้ใช้
 ถึงคู่ความร่วมมือคนอื่น ๆ ด้วย"

มาตรา ๕๕ นี้ คู่ความร่วมมือไม่ว่าจะเป็นฝ่ายโจทก์รวมหรือฝ่ายจำเลยรวม โดยแบ่งออกเป็น

ก. โจทก์รวม โดยมีจำเลยคนเดียว กรณีเช่นนี้ส่วนมากเป็นเรื่องที่จำเลยไปกระทำการโต้แย้งในเรื่องกรรมสิทธิ์รวม กองมรดก การรอนสิทธิ (ผู้ซื้อกับผู้ขายรวมเป็นโจทก์ฟ้องผู้รอนสิทธิ) เจาหนี้รวม ละเมิด เป็นต้น

ข. โจทก์คนเดียว แต่มีจำเลยหลายคน กรณีนี้ส่วนมากเป็นเรื่องลูกหนี้รวม ละเมิดร่วมกันหลายคน เป็นต้น

ค. ทั้งโจทก์หลายคนและจำเลยหลายคน กรณีนี้มักเกิดขึ้นแก่กรณีร่วมกันทำกิจการ และเกิดการโต้แย้งกัน เช่นทางหุ้นส่วนสามัญต่อทางหุ้นส่วนสามัญ (ซึ่งไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล) เป็นต้น

ในที่นี้จะขอพูดเฉพาะกรณีโจทก์หลายคน ส่วนจำเลยจะมีจำนวนเท่าใดก็ตาม การที่จะเป็นโจทก์ร่วมกันได้ต้องปรากฏว่า บุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ในมูลความแห่งคดีร่วมกัน เช่น นาย ก. กับนาย ข. ได้ร่วมทุนกันซื้อรถไถไว้สำหรับรับจ้างไถนา นาย ค. ได้มาว่าจ้างไปไถนาเมื่อตกลงราคากันเรียบร้อยแล้ว จนกระทั่งการไถนาได้เสร็จสิ้นลงตามสัญญา ปรากฏว่านาย ค. ไม่ยอมจ่ายค่าจ้างเช่นนี้ถือได้ว่านาย ก. นาย ข. มีผลประโยชน์ร่วมกัน จึงสามารถเป็นโจทก์ร่วมกันได้

การเป็นโจทก์ร่วมกันนี้ กฎหมายมิให้ถือว่าทำแทนซึ่งกันและกัน แต่มีข้อยกเว้น ๒ กรณีที่โจทก์รวมทำแทนซึ่งกันและกันได้ คือ

ก. การชำระหนี้ มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ หมายถึง

(๑) เป็นการชำระหนี้ที่จะต้องส่งมอบทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ (ตามที่กล่าวมาในบทที่ ๕ กรณีห้ามนำคดีขึ้นฟ้องในหัวข้อ ๓.๒.๑) กรณีนี้เป็นเรื่องจำเลยรวม

(๒) การชำระหนี้อันเป็นหนี้รวมไม่ว่าของคนไหนเท่าไร แต่ละคนต้องรับผิดชอบร่วมกันและแทนซึ่งกันและกัน กรณีนี้ก็เป็นเรื่องจำเลยรวม

ข. มีพบบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าให้แทนกัน

ทั้ง ก. และ ข. นี้กฎหมายถือว่าคู่ความร่วมมือทำแทนซึ่งกันและกัน เฉพาะกรณีต่อไปนี้

- (๑) กระทบพิจารณาที่ไม่ทำความเสียหายให้แก่คู่ความคนอื่น
- (๒) การเลื่อนคดีหรือการงดการพิจารณาคดีซึ่งเกี่ยวกับคู่ความร่วมมือคนหนึ่งนั้นมิให้ใช้ถึงคู่ความร่วมมือคนอื่นด้วย

ส่วนกรณีกฎหมายถือว่ามิได้ทำแทนกัน

- (๑) กระทบพิจารณาที่ทำความเสียหายให้แก่คู่ความร่วมมือคนอื่น
- (๒) การขอให้ค่าเนิ่นคดีต่อไป หรือให้สืบพยานต่อไป

๒.๑.๒.๒ การเป็นคู่ความร่วมมือโดยการร้องสอด ตามมาตรา ๕๑

(๒) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งจะได้อีกกล่าวต่อไป

๒.๑.๓ ฟ้องแย้ง สืบเนื่องมาจากการฟ้อง ร้องคดีขึ้นมาแล้วตาม ๑.๑ กล่าวคือ เมื่อมีผู้เริ่มต้นฟ้องคดีโดยกล่าวอ้างว่าถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ต่อศาล คู่ความฝ่ายที่ยื่นฟ้องก็อยู่ในฐานะโจทก์ เมื่อศาลรับฟ้องแล้วก็ต้องนำเจ้าพนักงานศาลไปส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง ต่อจำเลย เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องแล้ว ต้องทำคำให้การแก้คดีโดยต้องทำเป็นหนังสือมายื่นต่อศาล (ยกเว้นคดีมีโน้ตสาเร่ หรือคดีไม่มีข้อผูกมัดอาจให้การแก้ฟ้องแย้งด้วยวาจาได้) ภายใน ๘ วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับหมาย ถ้าจำเลยไม่ยื่นภายในกำหนดโดยมิแสดง เหตุขัดข้องให้ศาลทราบ ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

เมื่อจำเลยทำคำให้การแก้ฟ้องของโจทก์นั้น ในคำให้การจำเลยจะทำฟ้องแย้งมากวยก็ได้ กฎหมายได้ให้อำนาจจำเลยที่จะฟ้องแย้งได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๗ วรรคสาม ได้บัญญัติว่า "...จำเลยจะฟ้องแย้งมากในคำให้การก็ได้ แต่ถ่าฟ้องแย้งนั้นเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิมแล้ว ให้ศาลสั่งให้จำเลยฟ้อง เป็นคดีต่างหาก..." และมาตรา ๑๗๘ วรรคสุดท้ายบัญญัติว่า "...แต่ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดเสนอคำฟ้องใดต่อศาลไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติมหรือฟ้องแย้งภายหลังที่ได้ยื่นคำฟ้อง เดิมต่อศาลแล้ว เว้นแต่คำฟ้องเดิมและคำฟ้องภายหลังนี้จะ เกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้"

จากบทบัญญัติของกฎหมายพอจะแยกหลักในการฟ้องแย้ง ได้ดังนี้

ก. ฟ้องแย้งทำได้ ๒ ระยะ คือ

(๑) ตอนยื่นคำให้การ

(๒) ภายหลังยื่นคำให้การ คือตอนแก้ไขคำให้การและไต่ยื่นฟ้องแย้งไปควย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๐๐/๒๕๐๓ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องว่าจำเลยบุกรุกที่ดินของโจทก์ ต่อมาจำเลยที่ ๑ ยื่นคำร้องขอเพิ่มเติมคำให้การและฟ้องแย้งว่าโจทก์ละเมิดสิทธิของบุตรจำเลยที่ ๑ ซึ่งอยู่ในความปกครองของจำเลยที่ ๑ เรื่องนี้จำเลยที่ ๑ มิได้ยื่นคำร้องเข้ามาในฐานะเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรเพื่อร้องสอดเข้ามา เป็นคู่ความ แต่เพิ่มเติมคำให้การและฟ้องแย้งในฐานะส่วนคนที่ถูกโจทก์ฟ้องตน จำเลยที่ ๑ จะอาศัยสิทธิของบุตรมาฟ้องแย้งโจทก์ไม่ได้

ถ้าโจทก์ละเมิดสิทธิของบุตรจำเลยประการใด โดยที่บุตรจำเลยหรือผู้มีอำนาจแทนจะฟ้องร้อง

อนุสนธิ์จากคำพิพากษาศาลฎีกาคดีนี้ได้มีผู้ให้ความคิดเห็นไว้ คือ ศาสตราจารย์ ประพนธ์ ศักตะมาน^๕ ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า "มาตรา ๑๕๖ วรรค ๓ บัญญัติว่า "...จำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การก็ได้..." กฎหมายใช้คำว่า "ใน" ไม่ใช่ "พร้อม" ฉะนั้น ต้องฟ้องแย้งมาในคำให้การ จะยื่นคำให้การ ๑ ฉบับ ยื่นฟ้องแย้งมาอีก ๑ ฉบับไม่ได้ เนื่องจากมีคำว่า "ก็ได้" บางท่านแปลว่าจะไม่ยื่นพร้อมกับคำให้การก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติฟ้องแย้งยื่นมาในคำให้การ คำว่า "ก็ได้" น่าจะหมายความว่า จำเลยจะฟ้องแย้งมาด้วยหรือไม่ "ก็ได้" มากกว่า ถ้าจำเลยยื่นคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การแล้วฟ้องแย้งมาด้วย หากศาลอนุญาตให้แก้ไขเพิ่มเติมคำให้การ ฟ้องแย้งก็ต้องรับไว้พิจารณา (ถ้าเข้าหลักเกณฑ์) แต่ศาลไม่รับหรือไม่อนุญาตให้จำเลยแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การ ก็จะถือว่าฟ้องแย้ง "ใน" คำให้การไม่ได้ ทั้งนี้เพราะอาศัยหลักวิเคราะห์ศัพท์ในมาตรา ๑ (๔) คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมก็ต้องถือว่าเป็นคำให้การ"

ข. ฟ้องแย้ง เป็นฟ้องชนิดหนึ่ง ผู้ฟ้องแย้งต้องมีความสามารถและคุณสมบัติ เช่น เกี่ยวกับการฟ้องร้องคดีทั่ว ๆ ไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๓/๒๕๑๒ วินิจฉัยว่า ฟ้องแย้งก็เป็นฟ้องอย่างหนึ่งที่ต้องเข้าลักษณะทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๕๕ คือ ตามฟ้องนั้นต้องมีสิทธิและหน้าที่ทางแพ่งโต้แย้งกันอยู่พร้อมบริบูรณ์แล้วจึงจะฟ้องกันได้

ค. ทนทรัพย์ที่ฟ้องแย้งนั้นต้องอยู่ในอำนาจของศาลที่ฟ้องแย้งด้วย

^๕ ประพนธ์ ศักตะมาน, "ฟ้องแย้ง" กฎหมาย, ปีที่ ๑๐ เล่มที่ ๔, เมษายน ๒๕๐๖, หน้า ๓๖๖-๓๖๗.

(๑) อำนาจในการขึ้นศาล คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๕๑/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า สามีฟ้องภรรยาเป็นจำเลยขอหย่าศาลแพ่ง จำเลยฟ้องแย้งขอให้ศาลเพิกถอนอำนาจปกครองบุตรของโจทก์ให้เป็นของจำเลยแต่ผู้เดียว ทั้งนี้แม้ศาลแพ่งซึ่งพิพากษาคดีฟ้องหย่าจะมีอำนาจชี้ขาดว่าใคร เป็นผู้สมควรปกครองบุตรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๐๒ วรรค ๒ ด้วยก็จริง แต่ฟ้องแย้งที่ขอให้ศาลสั่งให้อำนาจปกครองบุตรอยู่แก่จำเลย ซึ่งเป็นมารดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๓๘ (๑) นั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. ๒๕๔๔ แก้ไขโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๖๓ ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๕ ข้อ ๑ บัญญัติให้คดีแพ่งที่ฟ้องศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์ซึ่งจะต้องบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๓๘ (๒) อยู่ในอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชน ศาลแพ่งจึงไม่มีอำนาจรับฟ้องแย้งไว้พิจารณา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๑/๒๕๔๑ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องว่า จำเลยเช่าที่ปลูกตึก และสัญญาให้ตึกตกเป็นของโจทก์เมื่อสิ้นอายุขอให้ศาลแสดงว่าตึกเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์ และขอให้จำเลยโอนให้ ทั้งนี้เป็นเรื่องขอให้ศาลแสดงสิทธิตามสัญญาและบังคับให้จำเลยโอนตามสัญญา แม้ว่าจำเลยต่อสู้ว่าตึกยังเป็นของจำเลยอยู่ ซึ่งหมายความว่า จำเลยต่อสู้ว่า ตามสัญญาตึกยังเป็นของจำเลย เป็นเรื่องต่อสู้ในทางแปลสัญญา จึงเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ตกอยู่ในอำนาจศาลแขวง

โจทก์ฟ้องคดีไม่มีทุนทรัพย์ต่อศาลแขวง จำเลยให้การแล้วฟ้องแย้งเรียกเงินเกินอำนาจศาลแขวง ทั้งนี้ ก็ไม่ทำให้คดีเดิมที่โจทก์ฟ้องเสียไป เพราะกรณีเดิมที่โจทก์ฟ้องอยู่ในอำนาจศาลแขวงอยู่แล้ว จำเลยต่างหากที่ขอจะนำฟ้องแย้งของตนไปฟ้องยังศาลแพ่ง เมื่อจำเลยนำไปฟ้องยังศาลแขวง ศาลแขวงก็บังคับให้ตามคำฟ้องแย้งของจำเลยไม่ได้ รูปคดีต้องถือว่า ข้อต่อสู้ที่จำเลยฟ้องแย้ง เป็นแค่เพียงข้อต่อสู้ฟ้องเดิมของโจทก์เท่านั้น

ศาสตราจารย์ ประพนธ์ ศาคะมาน^{๑๐} ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีนี้ไว้ว่า ถ้าโจทก์ฟ้องจำเลยที่ศาลแพ่ง แล้วจำเลยฟ้องแย้ง เรียกทุนทรัพย์ที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง เช่นนี้ฟ้องแย้งที่ศาลแพ่งได้

อนึ่ง แม้โจทก์ฟ้องจำเลย จำเลยมีสิทธิฟ้องแย้งโจทก์ได้ ถ้าฟ้องแย้งเกี่ยวกับฟ้องเดิม โดยไม่ต้องคำนึงว่า ถ้าจำเลยจะฟ้องโจทก์เป็นคดีต่างหาก (ไม่ใช่ฟ้องแย้ง) อาจฟ้อง ณ ศาลที่โจทก์ฟ้องไม่ได้

(๒) อำนาจในการอุทธรณ์ฎีกา คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๘๓/๒๕๑๕ วินิจฉัยว่า คดีที่โจทก์ฟ้องและจำเลยฟ้องแย้งนั้นจะอุทธรณ์ฎีกาได้เพียงใดหรือไม่ ต้องแยกพิจารณาคนละส่วน

โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยผู้เช่าตึก จากโจทก์เป็นคดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าไม่เกินเดือนละสองพันบาท และเรียกค่าเสียหายด้วยทุนทรัพย์ไม่เกินสองพันบาท ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง

จำเลยฟ้องแย้งว่าโจทก์แลกเปลี่ยนสิทธิการเช่าตึกกับจำเลย ขอให้บังคับโจทก์โอนสิทธิการเช่าให้จำเลย เป็นคดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข้ออันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาข้อเท็จจริง

คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง แม้ศาลชั้นต้นจะสั่งรับอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง และศาลอุทธรณ์รับวินิจฉัยให้ ก็ไม่ถือว่าเป็นข้อที่ไต่ความมาแล้วโดยชอบในชั้นอุทธรณ์ หากมีการฎีกาต่อมาศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

ดร. ประกอบ หุตะสิงห์ บัณฑิตกฎหมายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๖๘/๒๕๔๓ จักพิมพ์โดยเนติบัณฑิตสภาว่าฟ้องแย้งต้องมีข้อโต้แย้ง เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ เช่นเดียวกับคำฟ้องทั่วไป เพราะฟ้องแย้งย่อมแยกออกจากฟ้องเดิมเป็นคดีอีกต่างหากหากัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๓/๒๕๑๒ วินิจฉัยว่า ฟ้องแย้งเป็นฟ้องอย่างหนึ่งที่จะต้องเข้าลักษณะทั่วไปตามมาตรา ๕๕ คือ ตามฟ้องนั้นได้มีสิทธิและหน้าที่ทางแพ่งโต้แย้งกัน

^{๑๐} Ibid., หน้า ๓๖๘.

อยู่พร้อมบริบูรณ์แล้ว จึงจะฟ้องกันได้

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยเข้าตึกแถวโจทก์ โจทก์บอกเลิกสัญญาแล้ว ขอให้ขับไล่จำเลย และเรียกค่าเสียหาย จำเลยฟ้องแย้งว่าจำเลยซ่อมแซมห้องเช่า หากจำเลยต้องออกจากห้องเช่า โจทก์ต้องไต่เงินค่าซ่อมแซมให้จำเลย จึงขอฟ้องแย้ง ดังนี้ จำเลยหาได้มีสิทธิเป็นเจ้าของพร้อมบริบูรณ์ในขณะที่ยื่นฟ้องแย้งเข้ามาใหม่ แต่เป็นหนี้ที่หากจะถือว่ามิได้ก็เป็นหนี้ที่อาจมีภายหน้าเท่านั้น ยังไม่ใช่หนี้ที่พร้อมบริบูรณ์แล้วสำหรับยื่นฟ้องต่อศาลขอให้บังคับคดีได้ ศาลยอมไม่รับฟ้องแย้งจำเลย

(จ) การฟ้องแย้งนั้น จะต้อง เป็นกรณีที่จำเลยฟ้องแย้งโจทก์เท่านั้น จะฟ้องแย้งจำเลยด้วยกันไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๗๘/๒๕๑๔ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องว่าโจทก์มอบอำนาจให้จำเลยที่ ๑ ไปขายที่ดิน และจำเลยที่ ๑ ได้ขายที่ดินให้จำเลยที่ ๒ ซึ่งมีสามีเป็นคนต่างดาว ขอให้ศาลพิพากษาว่า สัญญาซื้อขายเป็นโมฆะ จำเลยที่ ๑ จะมาฟ้องแย้งขอให้ศาลสั่งแสดงว่ากรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นเป็นของจำเลยที่ ๑ มาแต่เดิมหาได้ไม่ เพราะมิได้เป็นการฟ้องแย้งโจทก์ แต่เป็นการฟ้องแย้งจำเลยด้วยกัน

(ฉ) คำฟ้องเดิมและฟ้องแย้งนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมพิจารณาและชี้ขาดเข้าด้วยกันได้

(๑) ฟ้องแย้งที่ไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๕๗/๒๕๑๗ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากอาคารที่เช่า จำเลยจะฟ้องแย้งขอให้บังคับโจทก์เสนอขายอาคารแก่จำเลยตามสัญญาไม่ได้ เพราะไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิม

(๒) ฟ้องแย้งที่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๐/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากบ้านเช่าที่ดินที่โจทก์ซื้อมาจาก ห. จำเลยให้การและฟ้องแย้งว่าที่ดินและบ้านพิพาทเดิมเป็นของ ม. ม. ได้ทำสัญญาขายให้จำเลย และมอบให้จำเลยครอบครองแต่ยังไม่ได้โอนโอนนิต การ

ที่ ม. โอนที่ดินให้ ห. และ ห. โอนที่ดินให้โจทก์เป็นการชื้อโก่งหรือฉ้อฉล จำเลยอยู่ในฐานะที่จะให้จดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมใดก่อน ทำให้จำเลยเสียเปรียบเสียหายขอให้พิพากษาเพิกถอนนิติกรรมซื้อขายที่ดินและบ้านที่โจทก์ได้มาจาก ห. และที่ ห. ได้มาจาก ม. เสีย ทั้งนี้ฟ้องแย้งของจำเลยเป็นการสู้ว่าจำเลยมีสิทธิในที่ดินที่โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยดีกว่าโจทก์ จึงเป็นฟ้องแย้งที่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิม

(ข) ฟ้องแย้งล่วงหน้าหรือฟ้องแย้งโดยมิเงื่อนไข ศาลจะไม่รับพิจารณา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๓/๒๕๕๔ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยจากที่เช่าจำเลยต่อสู้ว่าจำเลยไม่ได้มีสัญญาเช่า กับเจ้าของเดิม โจทก์ซื้อที่พิพาทมาโดยสมยอม และจำเลยได้ฟ้องแย้งว่าถ้าโจทก์ซื้อที่ดินโดยชอบก็ขอให้ศาลบังคับให้ทำสัญญาเช่ากับจำเลย ทั้งนี้ มูลคดียังไม่เกิดขึ้นจำเลยจะฟ้องแย้งล่วงหน้าไม่ได้

(ข) โจทก์เท่านั้นที่จะถูกฟ้องแย้งได้ จำเลยจะฟ้องแย้งบุคคลภายนอกหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๐๐/๒๕๐๓ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องว่าจำเลยปลูกเรือนรุกล้ำที่โจทก์ ขอให้บังคับให้หรือรื้อถอน จำเลยฟ้องว่าในวันไปทำแผนที่พิพาท โจทก์ได้นำเจ้าพนักงานรังวัดรุกล้ำเข้าไปในที่ดินของนางสาวจันทร์เพ็ญ บุตรซึ่งอยู่ในความครอบครองของจำเลย และปักหลักเขตล้ารั่วลงในที่ดินของนางสาวจันทร์เพ็ญ คิดเป็นเนื้อที่ ๕๓.๖ ตารางเมตร ขอให้ศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ และบังคับให้โจทก์ถอนหลักเขตด้วย เช่นนี้ จำเลยจะฟ้องแย้งว่าโจทก์ละเมิดสิทธิของบุตรจำเลยซึ่งมิได้เป็นคู่ความในคดีไม่ได้

(ง) จำเลยฟ้องแย้งก็ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมทุกประการและจำเลยกลับมามีฐานะเป็นโจทก์ในการฟ้องแย้ง

๒.๑.๔ รับมรดกความ เป็นกรณีที่มีความในระหว่างคำเนิกระบวนพิจารณาในศาลไต่ถามระเสียดก่อนที่ศาลจะไต่พิพากษาคดี ในกรณีเช่นนี้ศาลต้องเลื่อนการพิจารณาคดีไปจนกว่า

- ก. ทายาทของผู้มรณะ
- ข. ผู้จัดการทรัพย์สินมรดก หรือ
- ค. บุคคลที่ปกครองทรัพย์สินมรดก

คนใดคนหนึ่งจะได้เข้ามาเป็นคู่ความแทนผู้มรณะ โดยมีคำขอเข้ามาเองหรือศาล มีหมายเรียกให้เข้ามาเนื่องจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว แต่คำขอทั้ง ๒ ชนิด จะต้องยื่นภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นมรณะ หรือถ้าไม่มีคำขอเช่นนั้น ภายในกำหนดหนึ่งปีดังกล่าว ศาลมีอำนาจที่จะสั่งจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความได้ในเรื่องจำหน่ายคดีของศาลนั้น ได้มีความเห็นของนักกฎหมายแบ่งออกเป็น ๒ ความเห็น ดังนี้

(๑) เป็นความเห็นแรกที่เห็นว่า เมื่อครบกำหนดหนึ่งปีนับแต่ฝ่ายที่มรณะตายแล้วถ้าไม่มีใครร้องขอเข้ามาทำเนิคดีแทนหรือรับมรดกความแทน ศาลจะต้องสั่งจำหน่ายเสียจากสารบบความ ศาลจะใช้ดุลยพินิจไม่ได้ เพราะบทบัญญัติของกฎหมายใช้คำว่า "...ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเรื่องนั้นเสียจากสารบบความ" และเคยมีคำวินิจฉัยของศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ คือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๔๘/๒๕๐๔ (โดยที่ประชุมใหญ่) ได้วินิจฉัยไว้ว่า คดีที่อยู่ในระหว่างพิจารณาของศาล โจทก์ได้มรณะเสียก่อนศาลพิพากษาคดี ทายาทของโจทก์ยื่นคำร้องขอเข้าดำเนินคดีแทนเมื่อเกินหนึ่งปี นับแต่วันที่โจทก์มรณะ เช่นนี้ ศาลก็ต้องมีคำสั่งจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔๒ วรรคสอง

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔๒ วรรคสองนั้น เป็นที่เห็นได้ชัดว่ากฎหมายประสงค์ให้ศาลจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความเท่านั้น มิได้ให้อำนาจศาลใช้ดุลยพินิจที่จะสั่งอนุญาตอย่างไร

คำพิพากษาศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ คดีนี้ตีความตามบทบัญญัติของกฎหมาย ส่วนในเรื่องความมุ่งหมายของบทบัญญัติของกฎหมายยังมีปัญหาว่า การวินิจฉัยเช่นนี้จะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ ถ้าการจำหน่ายคดีเพื่อเพียงป้องกันคดีค้างอยู่ในศาล และเมื่อศาลสั่งจำหน่ายคดีไปแล้ว ก็ไม่ตัดสิทธิของทายาทที่จะนำคดีมาฟ้องร้องใหม่ก็เป็นอันว่าคำวินิจฉัยนี้ถูกต้องทุกประการ คือ ตีความตามตัวบทกฎหมายและถูกต้องตาม

คำสั่งคุ้มครองของศาลฎีกาที่ ๘๑๘/๒๕๖๒ วินิจฉัยว่า คดีข้อตั้งผู้จัดการมรดกผู้ร้อง คัดค้านถึงแก่กรรม ทายาทจะขอรับมรดกความแทนที่ผู้คัดค้านหาได้ไม่

การรับมรดกความในคดีแพ่งต่างกับคดีอาญา ในคดีอาญารัฐจำเลยตาย โทษทางอาญาเป็นอันระงับไปจึงไม่มีความจำเป็นที่จะรับมรดกความของจำเลย ส่วนในกรณีนี้ผู้เสียหายตายในขณะที่ยื่นฟ้องไว้แล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๒๕ บัญญัติให้ ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยา ดำเนินคดีแทนผู้ตายต่อไปก็ได้ แต่ถ้าวุเสียหายเป็นผู้เยาว์ ผู้วิกลจริตหรือผู้ไร้ความสามารถ ซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือผู้แทนเฉพาะคดีไต่ยื่นฟ้องแทนไว้แล้ว ผู้ฟ้องแทนนั้นจะว่าคดีต่อไปก็ได้ มีผู้เห็นว่า^{๑๑} การที่ต้องมีบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๔๒ วรรคนี้ ก็เพราะสิทธิฟ้องความเป็นสิทธิ เฉพาะตัวย่อมไม่ตกเป็นมรดกตามมาตรา ๑๖๐๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ความเห็นนี้ผู้เขียนไม่เห็นด้วยเพราะบทบัญญัติกฎหมายทั้งสองมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ กล่าวถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นกฎหมายสารบัญญัติ อันเป็นกฎหมายพื้นฐานที่ได้บัญญัติถึงสิทธิ หน้าที่ และกรณีใดจึงจะเป็นการโต้แย้ง สิทธิ หรือโต้แย้งหน้าที่ที่จะนำมาฟ้องร้องยังศาล ซึ่งก็มีบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้รับมรดกความได้โดยไม่ต้องมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔๒ เชน

มาตรา ๕๓๒ บัญญัติว่า "ทายาทของผู้ให้อาจเรียกให้ถอนการคืนการให้ได้แต่เฉพาะในเหตุที่ผู้รับไต่ขอผู้ให้ตายโดยเจตนาและไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือได้ก็กั้นผู้ให้ ได้มิให้ถอนคืนการให้

^{๑๑} สติชัย เล็งไธสง, "การฟ้องความ", บทบัญญัติ, เล่ม ๒๓ ตอน ๑

แต่ว่าผู้ให้โทษงกก็ไว้แล้วอย่างไรโดยชอบ ทายาทของผู้ให้จะว่าคดีอันนั้นต่อไป
ก็ได้"

จากบทบัญญัติมาตรานี้จะเห็นว่า กฎหมายให้อำนาจทายาทของผู้ให้ที่ตายไปแล้ว
โดยคดียังคงศาลอยู่ ดำเนินคดีฟ้องเพิกถอนการให้ต่อไปแทนได้

มาตรา ๑๔๔๗ บัญญัติว่า "คำทดแทนอันจะพึงชดใช้แก่กันตามหมวดนี้ให้ศาลวินิจฉัย
ตามควรแก่พฤติการณ์"

สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา ๑๔๔๐ (๑) ถึง (๓) มาตรา ๑๔๔๔
มาตรา ๑๔๔๕ หรือมาตรา ๑๔๔๖ นั้นไม่อาจโอนกันได้และไม่ตราสืบไปถึงทายาท เว้นแต่
สิทธินั้นจะได้รับการสภาพกันไว้เป็นหนังสือหรือผู้เสียหายได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว..."

ในมาตรานี้เป็นกรณีฟ้องเรียกค่าทดแทนในการผิดสัญญาหมั้น หรือค่าทดแทนในกรณี
ที่ชายอื่นมายุ่งเกี่ยวกับคู่หมั้นในทางประเวณี

๒.๑.๕ รับมรดก การรับมรดกนี้แตกต่างกับการรับมรดกความ เพราะการรับมรดก
ในหัวข้อนี้เป็นการรับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๕๕ อันเป็นกฎหมาย
สารบัญญัติ ส่วนการรับมรดกความเป็นบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
อันเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ แต่มีบางกรณีคาบเกี่ยวกับระหว่างการรับมรดกความกับการรับ
มรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น นาย ก. ยื่นฟ้อง นาย ข. ไว้ ใน
ประเด็นที่ว่านาย ข. กู้ยืมเงินโดยมิพยานหลักฐานเป็นหนังสือ ในระหว่างที่ศาลพิจารณายู่
นั้น นาย ก. ได้ตายลง เช่นนี้ทายาทของนาย ก. จะต้องเข้ารับมรดกความตามมาตรา
๔๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง นอกจากทายาทแล้วยังมีผู้จัดการทรัพย์สิน
มรดกของผู้มรณะ หรือผู้ปกครองทรัพย์สินมรดก มีอำนาจขอเข้ามารับมรดกความได้ แต่ถ่า
เป็นการรับมรดกความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น เฉพาะทายาทเท่านั้นที่จะรับ
มรดกความได้ ผู้จัดการทรัพย์สินมรดกและผู้ปกครองทรัพย์สินมรดกไม่สามารถจะรับมรดกความได้

จากตัวอย่าง ถ้าวางนาย ก. ตายระหว่างในชั้นบังคับคดี เช่นนี้จะมีการรับมรดกความไม่ได้ การรับมรดกความจะมีได้เฉพาะในชั้นพิจารณาคดีของศาลไม่ว่าจะเป็นศาลใด แต่ถ้าในชั้นบังคับคดีตกเป็นเรื่องการรับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของทายาท ซึ่งมีทั้งทายาทโดยธรรม (ในกรณีที่ไม่มียินกรรมหรือมียินกรรมแต่ยังมีทรัพย์นอกมรดกเหลืออยู่) หรือทายาทตามมรดกหรือที่เรียกว่าผู้รับมรดกเฉพาะในกรณีที่ผู้ตายทำมรดกเอาไว้ การรับมรดกนั้นบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๕๕ บัญญัติไว้ว่า "เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท..." จากบทบัญญัตินี้ถ้าเจ้ามรดกตาย มรดกก็ตกทอดให้แก่ทายาททันทีด้วยผลของกฎหมาย แม้ทรัพย์มรดกนั้นจะเป็นทรัพย์ที่มีทะเบียนก็ตาม ทายาทก็มีสิทธิฟ้องร้องผู้ที่มาโต้แย้งมรดกของตนได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๔/๒๕๕๗ วินิจฉัยว่า โจทก์ถึงแก่กรรมภายหลังจากที่ศาลพิพากษาให้ชนะคดีจำเลย คดีเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว ผู้ร้องซึ่งเป็นบุตรและเป็นทายาทโดยธรรมของโจทก์ร้องขอเข้าเป็นตัวแทนโจทก์ เพื่อดำเนินการบังคับคดีเอาทรัพย์จากจำเลยได้ เพราะเป็นสิทธิที่จะดำเนินการบังคับคดีเอาทรัพย์จากจำเลยยอมตกทอดมายังผู้ร้อง

อย่างไรก็ตาม การรับมรดกความก็เป็นมรดกอย่างหนึ่ง แต่มีบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๒-๕๕ บัญญัติเพิ่มไว้ โดยเพิ่มให้อำนาจแก่ผู้จัดการทรัพย์มรดกกับผู้นักครองทรัพย์มรดกมีอำนาจเข้ามาดำเนินคดีแทนตัวความที่มรณะเท่านั้น

สรุปการรับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(๑) การรับมรดกความขณะอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลใดก็ตามถือเป็นมรดกด้วย แต่มีบทบัญญัติทางประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติได้เป็นพิเศษ

เท่านั้นหาทำให้พ้นจากสภาพการ เป็นมรคกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่

(๒) ถ้าวรรับมรคกชั้นบังคับคดี ต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิใช่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

(๓) ถ้าวรรับมรคกเป็นผลทางกฎหมายมีผลทันทีที่เจ้ามรคกตาย แม้ทรัพย์ มรคกนั้น เป็นทรัพย์ที่มีทะเบียนซึ่งจะต้องนำไปแก้ไขทางทะเบียนก็ตาม ทายาทแม้ยังไม่ได้ ไปแก้ไขทางทะเบียนก็ฟ้องร้องผู้ใดแย่งสิทธิหรือหน้าที่ทรัพย์มรคกนั้นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๐/๒๕๑๐ วินิจฉัยว่า ทายาทของเจ้ามรคกที่มีหุ้นอยู่ใน บริษัท เห็นว่าการประชุมใหญ่ที่ลงมติพิเศษนั้นมิชอบย้อมมีอำนาจยื่นฟ้องขอให้ศาลเพิกถอน มติพิเศษนั้นได้ บริษัทจำเลยจะอ้างว่าผู้รับมรคกไม่มีอำนาจร้องขอเพราะเหตุบริษัทยังไม่ได้จดทะเบียน เป็นผู้ถือหุ้นแทนเจ้ามรคกไม่ได้ เพราะ เมื่อเจ้ามรคกตายหุ้นของบริษัทที่เป็น มรคกยอมตกมาเป็นของทายาททันที ตามมาตรา ๑๕๕๕ และมาตรา ๑๖๐๐ แห่งประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้บริษัทยังไม่ได้จดทะเบียนให้ทายาทเป็นผู้ถือหุ้นก็ตาม

๒.๒ ยื่นเป็นคำร้องขอ (Request) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่งมาตรา ๕๕ บัญญัติกรณีที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลไว้ ๒ กรณี กรณีแรกมีการโต้แย้งสิทธิหรือ หน้าที่ที่ฟ้องยื่น เป็นคำฟ้องมีโจทก์มีจำเลย โดยผู้ยื่นฟ้องเป็นโจทก์ ส่วนผู้ถูกฟ้องก็อยู่ใน ฐานะจำเลย ส่วนกรณีนี้เป็นกรณีที่กฎหมายให้นำคดีขึ้นฟ้องร้องได้โดยไม่มีผู้ใดมาโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่ เพียงแต่ถ้าหากว่ามีความจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลโดยมีบทบัญญัติของกฎหมาย สารบัญญัติรับรองไว้ เป็นมูลฐาน กฎหมายสารบัญญัติที่บัญญัติรับรองนี้อาจเป็นประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ ก็ได้ เช่น ประมวลกฎหมายที่ดิน พระราชบัญญัติล้มละลาย พระราชบัญญัติสัญญาคดี ฯลฯ

การยื่นเป็นคำร้องนี้มีไต่หลายกรณี ดังจะแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ กรณีที่ต้องใช้สิทธิทางศาลเริ่มคดีเป็นคำร้อง ในกรณีนี้เรียกอีกอย่างหนึ่ง ว่า คดีไม่มีข้อพิพาท เกิดเมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิทธิทางศาล ผู้ที่มีความจำเป็น เช่นว่านี้ต้องทำเป็นคำร้อง (มีใบคำฟ้อง)

คำร้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้มีข้อนิยามหรือคำจำกัดความเอาไว้แต่อย่างใด เพียงแต่ถือว่าเป็นคำคู่ความชนิดหนึ่งเท่านั้น ตามมาตรา ๑ (๕)

คำร้องในกรณีนี้จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีบทบัญญัติกฎหมายรับรองไว้เท่านั้น คำร้องนี้ต้องระบุไว้ให้ชัดเจนในคำร้องว่าประสงค์อย่างใด หากมีบทบัญญัติของกฎหมายใดรับรองคุ้มครองก็ต้องอ้างอิงไปด้วย เป็นการดำเนินคดีฝ่ายเดียว ถ้าการร้องขอไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองหรือคุ้มครองเอาไว้ก็ร้องขอไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๖๐/๒๕๐๗ วินิจฉัยว่า การได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๘๒ นั้นย่อมหมายถึงการครอบครองที่ดินที่ผู้อื่นมีกรรมสิทธิ์ เมื่อที่ดินที่ผู้ร้องครอบครองเป็นที่ดินไม่มีโฉนดหรือยังไม่เคยมีผู้ใดมีกรรมสิทธิ์ผู้ร้องก็จะใช้สิทธิทางศาลเสนอคดีไม่มีข้อพิพาทขอให้ศาลแสดงว่าผู้ร้องมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นหาได้ไม่

กรณีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลแสดงว่า ที่นามีไปไต่สวน เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ร้อง โดยการครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๘๒ นั้น ไม่มีกฎหมายสนับสนุนให้ร้องขอให้ศาลแสดงกรรมสิทธิ์ได้ ศาลย่อมยกคำร้องขอของผู้ร้อง

การยื่นคำร้องขอนี้มีไต่สองกรณี ดังนี้

๒.๒.๑.๑ กรณีไม่มีผู้คัดค้าน ผู้ร้องก็ดำเนินคดีไปฝ่ายเดียวจนศาลจะมีคำสั่งคำร้องนั้น และคดีต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาหรือไม่ก็อุทธรณ์ฯ เช่นเดียวกับคดีมีข้อพิพาท

๒.๒.๑.๒ กรณีมีผู้คัดค้าน เมื่อผู้ร้องยื่นคำร้องขอต่อศาล ศาลก็จะพิจารณาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องประกอบการพิจารณา ถ้าในระหว่างการพิจารณานั้นได้มีผู้โต้แย้งคำร้องขอของผู้ร้อง คดีก็ไม่มีข้อพิพาทก็กลายเป็นคดีมีข้อพิพาทขึ้นมาต้องดำเนินคดีไปอย่างเดียวกับคดีมีข้อพิพาททั่ว ๆ ไปทุกกรณี โดยผู้ยื่นคำร้องแต่แรกกลายเป็นโจทก์ ส่วนผู้คัดค้านก็กลายเป็นจำเลย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๔๘ ใ้บัญญัติว่า "ในคดีไม่มีข้อพิพาทให้ใช้ข้อบังคับต่อไปนี้

... (๔) ถ้าบุคคลอื่นใดนอกจากคู่ความที่ได้ยื่นฟ้องคดีอื่นไม่มีข้อพิพาทได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้ถือว่าบุคคลเช่นนั้นเป็นคู่ความ และให้ดำเนินคดีตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยคดีอื่นมีข้อพิพาท แต่ในคดีที่ยื่นคำร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คำอนุญาตที่ผู้แทนโดยชอบธรรมได้ปฏิเสธ เสียหรือให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถอนคำอนุญาตอันใดให้ไว้แก่ผู้ใดความสามารถนั้น ให้ถือว่าเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท แม้ถึงว่าผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้ใดความสามารถนั้นจะได้อมาศาล และแสดงข้อคัดค้านในการให้คำอนุญาตหรือถอนคำอนุญาต เช่นว่านั้น"

ในกรณีที่มีการคัดค้านนี้แบ่งพิจารณาออกได้ ๒ กรณี

(๑) กรณีที่มีผู้คัดค้านเข้ามาแล้วกฎหมายให้ถือว่าเป็นคดีมีข้อพิพาท ไม่ว่าจะการคัดค้านนั้นจะเป็นการคัดค้านโดยตรงหรือการคัดค้านโดยทางอ้อมก็ตาม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๖/๒๕๐๖ วินิจฉัยว่า โจทก์ยื่นคำร้องขอเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท ขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงว่าที่ดินมีโฉนดเป็นกรรมสิทธิของโจทก์โดยการครอบครองจำเลยยื่นคำคัดค้านเพียงกรรมสิทธิ ศาลชั้นต้นสั่งดำเนินคดีอย่างมีข้อพิพาท โดยได้เรียกค่าธรรมเนียมจากโจทก์ครบถ้วนแล้ว ดังนี้ ถือได้ว่าโจทก์ฟ้องเรียกที่พิพาทจากจำเลย

การร้องคัดค้านนั้นมีชื่อว่าใครจะร้องคัดค้านก็ได้ ผู้ร้องคัดค้านจะต้องมีส่วนได้เสีย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๐/๒๕๐๕ วินิจฉัยว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๔๘ (๔) มิได้หมายความว่าถ้าใครคัดค้านจะเป็นคู่ความไปเสียทั้งหมด คงหมายเฉพาะผู้คัดค้านที่จะคัดค้านได้เท่านั้น

(๒) กรณีที่มีผู้คัดค้านเข้ามาแล้วแต่กฎหมายบัญญัติว่าไม่เป็นคดีมีข้อพิพาทได้แก่ ในคดีที่ผู้เขาร้องขอต่อศาลขออนุญาตกระทำการบางอย่างที่ตัวเองไม่ได้และผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ให้อนุญาตเช่นนี้ ผู้แทนโดยชอบธรรมมาคัดค้านกฎหมายถือว่าเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท

๒.๒.๒ การร้องสอด เป็นกรณีที่บุคคลภายนอกคดีได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวในคดีทั้งกรณีสมัครใจเองหรือถูกศาลเรียกเข้าไปก็ตาม ผู้ที่จะร้องสอดเข้าไปนี้ต้องมีส่วนได้เสียหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับในผลแห่งคดีด้วย ดังนั้น เมื่อมีการร้องสอดแล้วคู่ความในคดีจึงแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ผู้ที่เป็นคู่ความเดิม (Original Party) ฝ่ายหนึ่งกับผู้ร้องสอด (Interpleader) ฝ่ายหนึ่ง

ในเรื่องร้องสอดมีบัญญัติไว้ในมาตรา ๕๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ว่า "บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความอาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ด้วยการร้องสอด

(๑) ้วยความสมัครใจเอง เพราะเห็นว่าเป็นการจำเป็น เพื่อยังให้ได้รับความรับรองคุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณาหรือเมื่อตนมีสิทธิ เรียกร้อง เกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น

(๒) ้วยความสมัครใจเอง เพราะตนมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา ขออนุญาตเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมหรือเข้าแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เสียทีเดียว โดยได้รับความยินยอมของคู่ความฝ่ายนั้น แต่ทว่าแม้ศาลจะอนุญาตให้เข้าแทนที่กันใดก็ตาม คู่ความฝ่ายนั้นจำต้องผูกพันตนโดยคำพิพากษาของศาลทุกประการ เสมือนหนึ่งว่ามีคดีการ เข้าแทนที่กันเลย

(๓) ้วยกฎหมาย เรียกให้เข้ามาในคดี (๑) ตามคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำ เป็นคำร้องแสดง เหตุว่าตนอาจฟ้องหรือถูกคู่ความ เช่นว่านั้นฟ้องตนได้ เพื่อการใช้สิทธิไล่เบียด หรือเพื่อใช้ค่าทดแทน ถ้าหากศาลพิจารณาให้ความ เห็นว่านั่นแพคดี หรือ (ข) โดยคำสั่งของศาลเมื่อศาลนั้นเห็นสมควร หรือ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอในกรณีกฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอก เข้ามาในคดี หรือศาลเห็นจำเป็นที่จะ เรียกบุคคลภายนอก เข้ามาในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่ถาคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะ เรียกบุคคลภายนอก เข้ามาในคดีดังกล่าวแล้ว ให้เรียกด้วยวิธียื่นคำร้อง เพื่อให้หมายเรียกพร้อม กับคำฟ้องหรือคำให้การ หรือในเวลาใด ๆ ต่อมาก่อนมีคำพิพากษาโดยได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อศาลเป็นที่พอใจว่าคำร้องนั้นไม่อาจยื่นก่อนนั้นได้

การสั่งหมายเรียกบุคคลภายนอกตามอนุมาตรานี้ต้องมีสำเนาคำขอหรือคำร้องของศาลแล้วแต่กรณีและคำฟ้องตั้งคนคือนั้นแนบไปด้วย

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ไม่ตัดสิทธิของเจ้าหน้าที่ในอันที่จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้และที่จะเรียกลูกหนี้ให้เข้ามาในคดีซึ่งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์"

จากบทบัญญัติมาตรา ๕๗ สามารถแยกพิจารณาออกเป็น ๓ กรณี ดังต่อไปนี้

๒.๒.๒.๑ ตามมาตรา ๕๗ (๑) กรณีนี้เป็นกรณีสมัครใจเพื่อให้ได้รับรองคุ้มครอง บังคับตามสิทธิของตน

ก. เป็นการร้องสอดเข้ามาเพราะเห็นว่า เป็นการจำเป็นเพื่อ

(๑) ให้ได้รับความรับรองสิทธิของตนที่มีอยู่ (Acknowledgement)

(๒) ให้ได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนที่มีอยู่ (Protection)

(๓) ให้ได้รับการบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ (Enforcement)

การร้องในกรณีนี้ไม่เจาะจงว่าจะ เป็นคู่ความร่วมกับฝ่ายใด เป็นการเข้ามาอย่างอิสระต่างหาก หรือเป็นคู่ความฝ่ายที่สาม

ข. การร้องสอดต้องทำเป็นคำร้องขอเข้ามา

ค. การร้องสอดจะกระทำในศาลชั้นใดก็ได้แต่ต้องก่อนมีการพิพากษา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๐๗/๒๕๐๘ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องจำเลย เรียกทรัพย์สินมรดกผู้ตายระหว่างศาลชั้นต้นคำเนินกระบวนการพิจารณาศาลอนุญาติให้ผู้ร้อง เข้า เป็นโจทก์ร่วม คดีอยู่ในระหว่างอุทธรณ์ โจทก์จำเลยตกลงประมุขเก็บผลประโยชน์ทรัพย์สินมรดกพิพาท ผู้ใดประมุขได้ให้วางเงินค้ำประกันทุกเดือนจนกว่าคดีจะถึงที่สุด

ง. การร้องสอดนั้น ศาลจะอนุญาตหรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับวินิจฉัยของศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๕/๒๕๐๘ วินิจฉัยว่า การร้องสอดเข้ามาในคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑), (๒) นั้น มิได้หมายความว่าศาล

ต้องอนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความได้ทุกกรณีไปศาลย่อมมีอำนาจพิจารณาว่ามีเหตุสมควรอนุญาตหรือไม่ แล้วแต่คำร้องนั้นมีเหตุสมควรเพียงใด

จ. ถ้าเป็นการร้องสอดในเมื่อมีสิทธิเรียกร้อง เกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ก็ร้องสอดเข้ามาภายหลังที่ศาลพิพากษาได้การยื่นคำร้องสอดก็ยื่นต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี

ผลของการร้องสอดเข้ามาตามมาตรา ๕๗ (๑)

ถ้าศาลสั่งอนุญาตให้ตามคำร้องขอของผู้ร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๑) แล้ว ผู้ร้องสอดก็มีสิทธิเสมือนฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นคดีใหม่ กระบวนพิจารณาใด ๆ ที่ได้ดำเนินไปแล้ว ผู้ร้องสอดมีสิทธินำพยานหลักฐานใหม่มาแสดง คัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้ได้ มีสิทธิถามค้านพยานที่ได้สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้ว และอาจอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และอาจได้รับหรือถูกบังคับให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมด้วย

๒.๒.๒.๒ ตามมาตรา ๕๗ (๒) เป็นกรณีร้องสอดด้วยความสมัครใจเพราะมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดี

ก. เป็นการร้องสอดเข้ามาโดยสมัครใจ เพราะเหตุที่มีส่วนได้เสียตามกฎหมายและ เป็นการร้องสอดเข้ามาโดยเจาะจงเพื่อจะเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมหรือไม่ก็เข้ามาเพื่อแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียเลย (เข้ามาสวมสิทธิของคู่ความเดิม)

ข. ต้องทำเป็นคำร้อง ยื่นเข้ามาก่อนที่ศาลจะได้พิพากษาคดีจะเห็นได้ว่าแตกต่างจากกรณีแรกตามมาตรา ๕๗ (๑) ตรงที่ กรณีแรกสอดเข้ามาได้แม้กระทั่งภายหลังศาลได้พิพากษาแล้ว ส่วนจะร้องสอดเข้ามาในศาลชั้นไหนก็ได้เช่นกัน ตามคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ ๑๔๐๗/๒๕๐๘ ที่ได้กล่าวไว้ในกรณีแรกแล้ว

ค. การเข้ามาเป็นคู่ความร่วมไม่ว่าจะเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมนั้น ไม่ต้องให้โจทก์หรือจำเลยเดิมยินยอม แต่ถ้าจะเข้าแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียเลยต้องให้คู่ความนั้นยินยอมเสียก่อนจึงจะเข้าแทนที่ได้ แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องอยู่

ในดุลยพินิจของศาลที่จะยอมความที่ผู้ร้องสอดร้องขอเพียงใด เช่นเดียวกับในกรณีแรก ตาม
มาตรา ๕๗ (๑) ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๕/๒๕๐๘ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

ง. ในกรณีที่ผู้ร้องสอดใดแทนที่คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยศาลยินยอมแล้ว
ก็ทำให้คู่ความฝ่ายที่ยอมให้แทนที่นั้นพ้นจากความรับผิดชอบ คู่ความฝ่ายนั้นยังคงต้องผูกพัน
ตนโดยคำพิพากษาของศาลทุกประการ เสมือนหนึ่งว่ามีได้มีการเข้าแทนที่เลย เหตุผลที่กฎ-
หมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะ

(๑) เป็นการป้องกันมิให้มีการสับเปลี่ยนตัวกัน ทำให้ผู้ที่แพ้คดีหาทางให้
บุคคลอื่นมาเป็นคู่ความแทนตน อาจเพราะว่าผู้ที่เข้ามแทนที่นั้นไม่มีเงินเพียงพอที่จะชำระ
หนี้ตามคำพิพากษา ทำให้ผู้ที่ชนะคดีไม่ได้รับชำระหนี้หรืออาจได้รับชำระหนี้ต่ำกว่าที่ควร
จะได้

(๒) คู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งยอมให้คนอื่นมาแทนที่ไม่พอใจไปฟ้องใหม่
อีกคดีหนึ่งก็ได้ ไม่ได้ว่าเป็นฟ้องซ้ำหรือฟ้องซ้อน

การร้องสอดนั้นถ้าลักษณะแห่งคดีควรร้อง เพื่อยังให้ได้การรับรอง คู่ครองหรือ
บังคับตาม ตามมาตรา ๕๗ (๑) แต่กลับมาร้องขอตามมาตรา ๕๗ (๒) ศาลย่อมไม่
พิจารณาให้เข้ามาในคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔๔-๔๔๕/๒๕๑๓ วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องว่าที่ดินที่พิพาท
เป็นของโจทก์ จำเลยให้การต่อสู้ว่าเป็นของจำเลย ผู้ร้องสอดอ้างว่าที่ดินที่พิพาทนี้เป็น
ของผู้ร้องสอด แต่ร้องขอเข้ามาเป็นจำเลยร่วมมิได้ร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) ขอต่อสู้หรือขออ้างของจำเลยกับของผู้
ร้องสอดเป็นเรื่องที่รวมกันไม่ได้ ตามมาตรา ๕๗ (๒) ศาลย่อมไม่อนุญาตให้ผู้ร้องสอด
เข้ามาเป็นจำเลยร่วม

ผลของการร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๒)

ก. การร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์หรือจำเลยร่วม เมื่อศาลสั่งอนุญาตมีผล ๓

ประการ

(๑) ผู้ร้องสอดคมีสิทธิ เช่นเดียวกับสิทธิของโจทก์หรือจำเลยที่ตนเข้าร่วม เป็นคู่ความด้วย

(๒) ผู้ร้องสอดจะใช้สิทธินั้นขัดกับสิทธิของคู่ความที่ตนเข้าร่วมด้วยไม่ได้

(๓) ผู้ร้องสอดต้อง เสียค่าฤชาธรรมเนียมอันเกิดแต่การร้องสอด

ข. กรณีที่ศาลอนุญาตให้เข้าแทนที่โจทก์หรือจำเลยเดิม ผู้ร้องสอดก็มีฐานะ เช่นเดียวกับคู่ความที่ตนเข้าแทนที่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๓๗/๒๕๑๔ วินิจฉัยว่า ... ผู้ร้องสอดเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้งให้เป็นกรรมการบริษัทจำเลย ตามมติของที่ประชุมใหญ่ซึ่ง โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอน ย่อมเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่จะเข้ามาในคดีเพื่อขอความรับรองคุ้มครอง บังคับตามสิทธิของตน ได้ โดยการร้องสอดเข้ามาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๗ (๑) บริษัทจำเลยจะต่อสู้คดีหรือยอมรับตามคำฟ้อง หรือขาดนัดไม่ต่อสู้คดีประการใดก็หาเป็นการ คัดสิทธิผู้ร้องสอดไม่

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๘ ผู้ร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๒) ไม่อาจใช้สิทธิอย่างอื่น นอกจากสิทธิที่จำเลยมีอยู่ในกรณีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ผู้ร้องสอดจะร้องสอดเข้ามาเพื่อเป็นจำเลยร่วมหรือแทนที่จำเลยตามมาตรา ๕๗ (๒) ย่อมหาประโยชน์มิได้ เพราะไม่มีสิทธิให้การต่อสู้ เช่นเดียวกับจำเลยซึ่งขาดนัด

จากคำพิพากษาศาลฎีกาคัดนี้ ทำให้เห็นได้ว่าการร้องสอดเข้ามานั้นถ้าไม่มี ประโยชน์อะไรขึ้นมาศาลก็พิจารณาใช้ดุลยพินิจไม่ให้เข้ามาในคดีได้

๒.๒.๒.๓ กรณีเข้ามาเป็นคู่ความโดยไม่สมัครใจ แต่ที่เข้ามาในคดีก็เพราะถูก ศาลหมายเรียกให้เข้ามา เพราะ เหตุผล ๒ ประการคือ

(๑) ในกรณีนี้แบ่งพิจารณาออกเป็น ๒ กรณี คือ

ก. เมื่อศาลเห็นสมควรไม่ว่าจะศาลพิจารณาเห็นสมควรเอง หรือมีคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดร้องขอโดยศาลเห็นชอบด้วยกับการร้องขอนี้

ข. เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องต่อศาลประการใด
ประการหนึ่งดังต่อไปนี้

(๑) แสดงเหตุว่าตนอาจฟ้องหรือถูกคู่ความเชื่อว่านั้น
ฟ้องตนได้เพื่อการใช้สิทธิไล่เบียด หรือเพื่อใช้ค่าใช้จ่าย ถ้าหากศาลพิจารณาให้คู่ความ
เชื่อว่านั้นแพคดี

(๒) ขอให้เรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีในกรณี
ที่ไม่มีกฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกนั้นเข้ามาในคดี หรือในกรณีที่ไม่มีกฎหมายบังคับ
แต่ศาลเห็นจำเป็นที่จะต้องเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความ
ยุติธรรม

(๒) คู่ความที่มีความประสงค์จะให้เรียกบุคคลภายนอกเข้ามาใน
คดีตามข้อ ข. (๑) และ (๒) นั้น จะต้องทำเป็นคำร้องเพื่อให้ศาลออกหมายเรียก
โดยต้องยื่น

ก. พร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การ

ข. ภายหลังที่ยื่นคำฟ้องหรือคำให้การแล้ว แต่ต้องก่อนมี
คำพิพากษา และต้องได้รับอนุญาตจากศาลโดยศาลเห็นว่า คำร้องนี้ไม่อาจยื่นพร้อมกับ
คำฟ้องหรือคำให้การนี้ได้

(๓) การส่งหมายเรียกให้กับบุคคลภายนอก จะต้องมี

ก. สำเนาคำขอที่ทำเป็นคำร้องของคู่ความหรือคำสั่งของ
ศาล ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรเองว่า ควรเรียกบุคคลนั้นเข้ามาในคดี และ

ข. สำเนาคำฟ้อง ตั้งตนคดี

ผลของการที่บุคคลภายนอกถูกหมายเรียกให้สอดเข้ามาในคดี

บุคคลภายนอกที่ถูกกฎหมายเรียกเข้ามาในคดีนี้มีสิทธิเสมือนตนได้ฟ้อง เรื่องใหม่
โดยเฉพาะผู้ร้องสกกทำได้เหมือนเช่นผู้ร้องสอกความมาตรา ๕๗ (๑)

เมื่อผู้ร้องสอดได้เข้ามาในคดีแล้ว เมื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ถ้ามีข้อเกี่ยว
ข้องกับคดีเป็นปัญหาว่าจะต้องวินิจฉัยในระหว่าง ผู้ร้องสอดกับคู่ความฝ่ายที่ตน เข้าร่วม
หรือที่ตนถูกหมายเรียกให้ เข้ามารวม ผู้ร้องสอดยอมต้องผูกพันตามคำพิพากษาหรือตาม
คำสั่งนั้น เว้นแต่ในกรณีที่จะกล่าวต่อไปนี้

(๑) เนื่องจากความประมาทเลินเล่อของคู่ความฝ่ายนั้น ทำให้ผู้ร้องสอดเข้า
มา เป็นคู่ความในคดีฯ เกินสมควรที่จะแสดงข้อเถียงอัน เป็นสาระสำคัญได้ หรือ

(๒) เมื่อคู่ความนั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง มิได้ยกขึ้นข้อซึ่ง
ข้อเถียงในปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอัน เป็นสาระสำคัญ ซึ่งผู้ร้องสอดมิได้รู้ว่ามี
อยู่เช่นนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๓๘/๒๕๑๓ วินิจฉัยว่า โจทก์จ้าง เหมจำ เลขที่ ๒
สร้างคานเรือ โดยมีจำเลขที่ ๑ ทำสัญญาค่าประกันจำเลขที่ ๒ ต่อโจทก์ เมื่อจำเลข
ที่ ๒ ไม่ก่อสร้างให้เสร็จตามสัญญาจ้าง เหม โจทก์จึงฟ้องจำเลขที่ ๑ ให้ไต่ค่าเสียหาย
ตามสัญญาค่าประกัน และศาลเรียกจำเลขที่ ๒ เข้ามาในคดีด้วยตามคำขอของจำ เลข
ที่ ๑ กับยังมีผู้อื่นเข้ามาเป็นจำเลยร่วมอีกด้วย โดยอ้างว่า เป็นผู้รับเหมางานช่วงจาก
จำเลขที่ ๒ ปรากฏได้เบาะไข ศาลก่อนอนุญาต ทั้งนี้เมื่อฝ่ายจำเลยแพ่งก็ศาลจะพิพากษา
ให้จำเลยร่วมพลอยต้อง ไต่ค่าเสียหายอัน เกิดแต่นิติสัมพันธ์ระหว่าง โจทก์กับจำ เลขที่ ๑
และที่ ๒ ด้วยหากได้ไม่ แต่จำเลยร่วมอาจต้องร่วมกันไต่ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ด้วย

๒.๒.๓ การร้องขอ เฉลี่ยทรัพย์ กรณีนี้ก็ต้องทำเป็นคำร้อง เช่นกัน การที่จะขอ
เฉลี่ยทรัพย์ได้นั้นก็สืบเนื่องมาจากการห้ามยึดหรืออายัดทรัพย์สินซ้ำ ดังนั้นถ้า ถ้าลูกหนี้
คนหนึ่งมีเจ้าหนี้สองคนที่องค์ ปรากฏว่าคดีของ เจ้าหนี้คนหนึ่ง ถึงที่สุดแล้วศาลออกหมาย
บังคับคดียึดทรัพย์ หรืออายัดทรัพย์ เช่นนี้ถ้าคดีของ เจ้าหนี้อีกคน *ศาลให้* - เจ้าหนี้เป็น
ฝ่ายชนะคดีเช่นกัน จะขอศาลออกหมายบังคับคดียึดทรัพย์ของลูกหนี้ซ้ำอีกไม่ได้ เจ้าหนี้
ตามคำพิพากษาในคดีหลังทำได้เพียงยื่นคำร้องขอ เฉลี่ยทรัพย์ส่วนที่ หลุดจากการบังคับคดี
ของคดีแรก เท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๕๐

หลักเกณฑ์ในการร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน มีดังนี้

(๑) คำขอเฉลี่ยทรัพย์สินนั้นต้องทำเป็นคำร้อง และผู้ที่ร้องต้องเป็นเจ้าของที่
ตามคำพิพากษาเท่านั้น แม้คดีจะอยู่ในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้ชนะคดีมีสิทธิขอเฉลี่ย (คำพิพากษา
ศาลฎีกาที่ ๑๑๘/๒๕๐๑)

(๒) คำร้องนั้นต้องยื่นต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี ภายในกำหนดดังต่อไปนี้
ก. ถ้าจะเฉลี่ยทรัพย์สินที่ผู้ชนะคดียึดไว้เพื่อขายทอดตลาดหรือจำหน่าย
โดยวิธีใดให้ยื่นก่อนสิ้นระยะเวลา ๑๔ วัน นับแต่วันขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๑๒/๒๕๑๔ วินิจฉัยว่าตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ.
๒๔๘๓ มาตรา ๑๑๐ หมายบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้จะไต่ถามแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์
ของลูกหนี้ไม่ได้ เว้นแต่การบังคับคดีนั้นได้สำเร็จบริบูรณ์แล้วก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์
และการบังคับคดีนั้นให้ถือว่า ได้สำเร็จบริบูรณ์เมื่อพ้นกำหนดเวลาที่อนุญาต ให้เจ้าหนี้อื่น
ยื่นคำขอเฉลี่ย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๕๐ วรรค
๓ ว่า ให้เจ้าหนี้อื่นมายื่นคำขอเฉลี่ยก่อนสิ้นระยะเวลา ๑๔ วัน นับแต่วันขายทอดตลาด
ทรัพย์สินที่ยึด เมื่อปรากฏว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ถูกยึดในคดีแพ่ง ได้มีการขายทอดตลาดไปแล้ว
เกิน ๑๔ วัน ศาลจึงได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้นี้ยอม
ไม่มีอำนาจขอโอนเงินในคดีมาในคดีล้มละลาย เพราะการบังคับคดีแพ่งได้สำเร็จบริบูรณ์
ไปก่อนแล้ว

ข. ถ้าจะขอเฉลี่ยจากเงินที่ผู้ชนะคดีเคมได้ยึดไว้ ให้ยื่นก่อนนั้น
ระยะเวลา ๑๔ วัน นับแต่วันยึด

ค. ถ้าจะขอเฉลี่ยจากทรัพย์สินที่ผู้ชนะคดีเคมได้ยึดไว้ให้ยื่นก่อน
ที่มีการชำระหนี้หรือส่งทรัพย์สินตามที่อายัดไว้ แต่ต้องไม่ช้ากว่า ๓ เดือนนับแต่วันที่อายัด
การชำระหนี้หรือส่งทรัพย์สินนั้น เจ้าใจว่าถือเอาวันที่ชำระหรือส่งให้แก่เจ้าพนักงาน
บังคับคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๓-๕๖๕/๒๕๑๐ วินิจฉัยว่า คำสั่งอายัดก่อนคำพิพากษา
มีผลต่อไปหลังจากพิพากษาแล้ว และศาลออกหมายบังคับคดี แต่คำสั่งอายัดนั้นไม่มีกำหนด

เวลาให้คนภายนอกมาชำระหนี้ ครั้นบุคคลภายนอกชำระหนี้แล้ว เจ้าหนี้ในคดีอื่นขอเฉลี่ยหนี้ได้ ไม่ถือเป็นการยึดเงิน

(๓) เมื่อได้รับคำร้องแล้วศาลจะต้องปฏิบัติดังนี้ คือ

ก. ส่งสำเนาคำร้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการจำหน่ายทรัพย์สิน หรือจ่ายเงินตามหมายบังคับคดีจนกว่าศาลจะส่งคำร้องนั้น

ข. ส่งสำเนาคำร้องให้แก่ผู้ชนะคดี ซึ่งนำยึดทรัพย์ที่ขอเฉลี่ยนั้นและผู้แพ้คดี เพื่อให้โอกาสคัดค้านคำร้อง ขอเฉลี่ยทรัพย์

ค. ถ้าศาลส่งอนุญาตให้เฉลี่ยได้ ต้องให้ไว้ความแน่ว่าผู้ขอเฉลี่ยนั้นไม่สามารถเอาชำระหนี้ได้จากทรัพย์สินอื่น ๆ ของผู้แพ้ แต่ถายังมีทรัพย์สินของผู้แพ้ที่จะยึดได้ก็จะมาขอเฉลี่ยทรัพย์ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๖๑/๒๕๑๕ วินิจฉัยว่า การยื่นคำขอเข้าเฉลี่ยทรัพย์นั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๒๕๐ เพียงแต่บัญญัติว่าอย่าให้ยื่นช้ากว่า ๑๔ วัน นับแต่วันขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สิน แต่ไม่มีอะไรห้ามไม่ให้ยื่นก่อนวันขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้น

การขอเฉลี่ยทรัพย์นั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นจะเข้าเฉลี่ยทรัพย์ตามที่ยึดและขายยึดไม่ได้ ถายังมีทรัพย์สินอื่น ๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอยู่ และเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นยังสามารถเอาชำระหนี้ได้จากทรัพย์สินอื่น ๆ นั้น

คำว่าสามารถเอาชำระหนี้ได้จากทรัพย์สินอื่น ๆ ของลูกหนี้ได้นั้น หมายความว่าสามารถเอาชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิง การได้รับชำระหนี้แต่เพียงบางส่วนหาเป็นการสามารถเอาชำระหนี้ตามความหมายของมาตรา ๒๕๐ วรรค ๒ ไม่

(๔) ถ้าศาลอนุญาตให้เฉลี่ย การเฉลี่ยต้องติดตามส่วนมากน้อยแห่งหนี้ตามคำพิพากษา เป็นเกณฑ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะจัดการเฉลี่ยให้ ตามมาตรา ๓๑๕ และมาตรา ๓๒๑ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

(๕) ถ้าศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอเฉลี่ยทรัพย์โดยเหตุที่ไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนด ผู้ยื่นคำร้องต่อศาลได้อีกครั้งหนึ่งก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ส่งคำบอกกล่าวแสดงจำนวนเงินสุทธิที่จะแบ่งให้แก่เจ้านี้ของผู้แพคดีตามมาตรา ๓๑๕ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่การขอใหม่ครั้งนี้มิใช่เรื่องขอเฉลี่ย แต่เป็นการให้โอกาสแก่ผู้จะขอเฉลี่ยเมื่อผู้นั้นหมดสิทธิ เพราะไม่ได้ยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนด ได้มีสิทธิขึ้นใหม่ครั้งนี้ คือ

ก. ให้ผู้ยื่นคำขอมีสิทธิได้รับชำระเงินจากที่เหลือภายหลังที่ได้ชำระให้แก่เจ้านี้ผู้ชนะคดีซึ่งนำยึดทรัพย์นั้นแล้วได้

ข. ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ถอนการยึดหรือเจ้านี้ผู้นำยึดสละสิทธิในการบังคับคดี ก็ให้ถือว่าผู้ยื่นคำขอเป็นเจ้านี้ต่อไป (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๕๑)

(๖) ถ้าศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนการยึดหรือเจ้านี้ผู้นำยึดสละสิทธิในการบังคับคดี ผู้ขอก็เข้าเป็นเจ้านี้ผู้นำยึดต่อไปตั้งแต่วันที่ไต่ยื่นคำร้อง และให้ดำเนินบังคับคดีไปตามนั้น กรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นการยึดทรัพย์ต่างรายกัน ผู้นำยึดทรัพย์ครั้งแรกต้องเสียค่าธรรมเนียมการยึดแล้วไม่มีการขาย ตามตาราง ๕ ข้อ ๔

(๗) เจ้านี้ตามคำพิพากษาขอเฉลี่ยได้แม้กระทั่งยังไม่มีการบังคับแก่ผู้แพคดี

(๘) การขอเฉลี่ยทรัพย์ต้องเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาทั้งคดีที่ยึดอายัด และคดีที่ขอเฉลี่ยทรัพย์นั้นต้องเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาคณะเดียวกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๒/๒๕๐๕ วินิจฉัยว่า โจทก์ยึดโฉนดที่ดินมีชื่อกริษาจำเลยเป็นเจ้าของ อ้างว่าเป็นของจำเลย เพื่อขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้โจทก์ เจ้านี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นที่กริษาจำเลยเป็นจำเลย จะร้องขอเฉลี่ยทรัพย์เข้ามาในคดีนี้ไม่ได้ เพราะกริษาของจำเลยไม่ได้เป็นจำเลยในคดีนี้

สรุป การยื่นคดีต่อศาลนั้นทำได้ ๒ กรณีคือ ยื่นเป็นคำฟ้องกรณีหนึ่ง เช่นการฟ้องคดีมีข้อพิพาท เป็นต้น และยื่นเป็นคำร้องต่อศาลอีกกรณีหนึ่ง ได้แก่ การฟ้องคดีไม่มีข้อพิพาท เป็นต้น

๒.๓ การร้องขั้ตทรวั้พั้เป็นกรณั้ที่แตกต่างจากกรณั้อื่น ๆ ที่ไ้กล่าวมาแล้ว คื้ร้องขั้ตทรวั้พั้เป็นทั้งคำร้อง และคำฟ้องพร้อมกัน

การร้องขั้ตทรวั้พั้ คื้บุคคลผู้ซึ่งมีใจจำเลยหรือลูกหนั้ตามคำพิพากษา ไ้ถูกหมายศาลขั้ตทรวั้พั้สิน การขั้ตทรวั้พั้ันสืบเนื่องมาจากคคั้ที่พิพาทกันคคั้หนั้ ซึ่งโจททหรือเจาหนั้ในคคั้ไ้ขอหมายบังคับคคั้ หรือขอกุมครองชั่วคราวในระหว่างพิจารณคคั้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน บุคคลดังกล่าวมานั้มีสิทธิที่จะร้องต่อศาล ว่าทรวั้พั้ที่โจททหรือเจาหนั้ตามคำพิพากษานำขั้คคั้ัน เป็นของตนมีใจของจำเลยหรือลูกหนั้ตามคำพิพากษา

การร้องขั้ตทรวั้พั้ันแตกต่างจากการร้องในคคั้อื่น ๆ กล่าวคื้การร้องขั้ตทรวั้พั้ต้องทำเป็นคำฟ้อง การร้องขั้ตทรวั้พั้ยอมต้องปฏิบัติตามมาตรา ๒๕๕ ซึ่งมีบัญญัติให้ยื่นคำขอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้องขอ ไม่ใช่คำร้องธรรมดา คำร้องขั้ตทรวั้พั้จึงต้องทำเป็นคำฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณความแพ่ง มาตรา ๑ (๓) โดยเป็นคำร้องขอ เมื่อร้องขั้ตทรวั้พั้เป็นคำฟ้อง และมาตรา ๒๕๕ วรรค ๒ ไ้บัญญัติไว้อีกว่า เมื่ไ้ยื่นคำร้องขอต่อศาลแล้ว ให้ศาลพิจารณและชี้ขาดคคั้สินคคั้ันเหมือนคคั้ธรรมดา ^{๑๒}

การร้องขั้ตทรวั้พั้มีไ้ ๒ กรณั้ คื้

- (๑) การร้องขั้ตทรวั้พั้ในชั้นบังคับคคั้
- (๒) การร้องขั้ตทรวั้พั้ในการขั้ตทรวั้พั้ชั่วคราวก่อนศาลพิพากษา

๒.๓.๑ การร้องขั้ตทรวั้พั้ในชั้นบังคับคคั้ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณความแพ่ง มาตรา ๒๕๕ ว่า "ภายในบังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา ๕๕ ถ้าบุคคลใดกล่าวอ้างว่าลูกหนั้ตามคำพิพากษามีใจเจาของทรวั้พั้สินที่เจาพนักงานบังคับคคั้ไ้ขั้คคั้ไ้ ก่อนที่ไ้ได้เอาทรวั้พั้สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด หรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น บุคคลนั้นอาจยื่น

^{๑๒} พัพั้ณั้ จักรางกูร, "เมื่อร้อง ขั้ตทรวั้พั้เป็นคำฟ้อง", บทบัญญัติ, เลม ๒๓๓ ตอน ๔, ๒๕๑๓, หนา ๘๖๕.

คำร้องขอศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้ปล่อยทรัพย์สิน เช่นว่านั้น ในกรณีเช่นนี้ให้ผู้กล่าวอ้างนั้นส่งสำเนาคำร้องขอแก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยลำดับ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับคำร้อง เช่นว่านี้ให้แจ้งการขายทอดตลาด หรือจำหน่ายทรัพย์สินที่พิพาทนั้นไว้ในระหว่างรอคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล ฯลฯ"

จากหลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา พอจะแยกหลักการ ร้องขจัดทรัพย์สินออกได้ ดังนี้

(๑) ผู้ที่จะร้องขจัดทรัพย์สิน จะต้องอ้างว่าตนเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ถูกเจ้าพนักงานบังคับคดียึดมา ผู้แพคดีหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษามีใช่เจ้าของทรัพย์สินและมีความประสงค์ที่จะขอให้ศาลมีคำสั่งปล่อยทรัพย์สินนั้น

(๒) การร้องขจัดทรัพย์สินจะต้องทำเป็นคำร้องขอ และผู้ร้องขจัดทรัพย์สินมีฐานะเป็นโจทก์ในคดีที่พิพาทกับโจทก์ผู้นำยึดทรัพย์สินซึ่งมีฐานะเป็นจำเลย

(๓) การร้องขจัดทรัพย์สินต้องร้องเสียก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะได้เอาทรัพย์สิน เช่นว่านั้นออกขายทอดตลาด หรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น

(๔) คำร้องขอนั้นต้องยื่นต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี

(๕) เมื่อศาลได้รับคำร้องแล้ว ผู้ร้องขจัดทรัพย์สินให้นำส่งสำเนาคำร้อง

ให้แก่

ก. เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่เป็นฝ่ายนำยึดทรัพย์สินของตน

ข. ลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ผู้แพคดี)

ค. เจ้าพนักงานบังคับคดี

(๖) ศาลต้องออกหมายเรียกส่งไปพร้อมคำร้องขอเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายื่นคำให้การและพิจารณาคดีไปเหมือนกับคดีธรรมดา

(๗) ในระหว่างมีการพิจารณานั้น ถ้าปรากฏว่ามีพยานหลักฐานเบื้องต้นแสดงว่าคำร้องขอนั้นไม่มีเหตุอันควรฟัง และทรัพย์สินที่พิพาทนั้นเป็นสิ่งทรมทรัพย์ หรือ

ปรากฏว่าเป็นทรัพย์สินที่เก็บไว้นานไม่ได้ กล่าวคือทรัพย์สินประเภทเสี้ง่าย ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินเช่นว่านี้เสียโดยเร็วก็ได้ แต่ถ้านับเป็นอสังหาริมทรัพย์ต้องเก็บไว้อีก (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๔ วรรคท้าย ประกอบกับมาตรา ๒๓๑ วรรคท้าย)

(๘) ก่อนวันสิ้นสุดกำหนดชำระหนี้ สถานหรือก่อนวันสืบพยาน หากมีพยานหลักฐานเบื้องต้นแสดงได้ว่า คำร้องนั้นไม่มีมูลและยื่นเข้ามาเพื่อประวิงความให้ชักช้า ผู้ชนะคดีอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้ผู้ร้อง ขวางเงินประกันการชำระค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากเหตุเน้นย้ำในการบังคับคดี เพราะเหตุการร้องขอทรัพย์สินได้เมื่อศาลมีคำสั่งให้วางเงิน ถ้าผู้ร้องชดเชยทรัพย์สินไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ศาลอาจไม่ดำเนินคดีต่อไป โดยสั่งจำหน่ายออกเสียจากสารบบความได้ (มาตรา ๒๔๔(๑))

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๕๓/๒๕๑๔ (โดยที่ประชุมใหญ่) ผู้ร้องยื่นคำร้อง ชดเชยทรัพย์สิน โจทก์ให้การต่อสู้คดีแล้วยื่นคำร้องว่า คำร้องของผู้ร้อง ชดเชยทรัพย์สินไม่มีมูลขอให้งดสืบพยาน หากศาลเห็นว่าคำร้องของผู้ร้อง ชดเชยทรัพย์สินยื่นเข้ามาเพื่อประวิงคดีให้ชักช้าโดยมีหลักฐานสนับสนุนอยู่ในสำเนาแล้ว ศาลยอมมีอำนาจสั่งให้ผู้ร้องชดเชยทรัพย์สินวางเงินเพื่อประกันการชำระค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๔ (๑) ได้

(๘) เมื่อศาลได้ทำการพิจารณาเสร็จแล้ว ต้องมีคำสั่งชี้ขาดคดีสินโดยจะสั่งให้ยกคำร้องชดเชยทรัพย์สินนั้นเสีย หรือสั่งให้ถอนการยึดทรัพย์สิน เพื่อให้ทรัพย์สินนั้นปลอดจากการยึด คำสั่งในกรณีนี้มีความชอบอุทธรณ์ฎีกาได้อย่างคดีธรรมดา แต่ในระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกานั้นต้องปฏิบัติตามคำสั่งไป เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งให้ทุเลาการบังคับคดี

(๑๐) ถ้าปรากฏว่า ผู้ชนะคดีนำยึดทรัพย์สินนั้นผิดโดยความประมาทเลินเล่อจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้อง ชดเชยทรัพย์สิน ผู้ร้อง ชดเชยทรัพย์สินมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แต่จะเรียกค่าเสียหายมาในคำร้อง ชดเชยทรัพย์สินไม่ได้ ต้องไปฟ้อง เป็นคดีอีกคดีหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๔/๒๕๕๕ วินิจฉัยว่า ผู้ชนะคดีนำยึดทรัพย์สินของผู้ร้อง ชดเชยทรัพย์สินด้วยความประมาทเลินเล่อจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้อง ชดเชยทรัพย์สิน ผู้ร้อง

ซัทธิพ์มีอำนาจเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แต่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย
มาในคำร้องซัทธิพ์ไม่ได้ ต้องไปฟ้อง เป็นอีกคดีหนึ่ง ต่างหาก

(๑๑) ข้อปลีกย่อยอื่น ๆ ในการร้องซัทธิพ์

ก. ผู้ร้องซัทธิพ์ต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสีย (ไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของ
ทรัพย์สินเสมอไป) หรืออย่างน้อยก็จะต้องเป็นผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิไต่ถาม
ความประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๐ ซึ่งมี

– ผู้ครอบครองทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา

๑๓๘๒

– ผู้เสียหายจากการขายทอดตลาดโดยสุจริต แม้จะไม่ได้จดทะเบียน
ก็ตาม

– ผู้ได้สิทธิตามคำพิพากษาของศาล

ข. การร้องซัทธิพ์ในคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวงนั้น แม้
ทุนทรัพย์ในชั้นร้องซัทธิพ์จะเกินอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง ศาลแขวงก็ยัง
มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ เพราะการพิจารณาในชั้นร้องซัทธิพ์เป็นการพิจารณาใน
เรื่อง เดิมเนิ่นเอง

ค. กรณีที่ร้องซัทธิพ์ไม่ได้

– เจ้าของกรรมสิทธิ์รวมกับจำเลยในทรัพย์สินที่ถูกยึดไป ตามคำพิพากษา

ศาลฎีกาที่ ๑๐๕๐/๒๕๑๕

– ผู้เป็นหุ้นส่วน เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๘/๒๕๑๒

– ผู้รับจำนำ เช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๖๘/๒๕๐๓

– ผู้มีสิทธิตามสัญญาจะซื้อจะขาย เช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่

๑๐๐๓/๒๕๐๘

๒.๓.๒ การร้องซัทธิพ์ในชั้นพิจารณาคดีของศาลตามมาตรา ๒๕๕ แห่งประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งได้บัญญัติให้นำบัญญัติว่าด้วยการร้องซัทธิพ์ในชั้น
บังคับคดีมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มีผู้เห็นว่า ร้อง ชักทรัพย์ในกรณีที่มีการยึดทรัพย์ชั่วคราวก่อนศาลพิพากษาไม่ได้^{๑๓} โดยมีความเห็นว่า "ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๔ แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๒๗ บัญญัติไว้ว่า "ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา ๕๕ ถ้าบุคคลกล่าวอ้างว่า จำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ไต่เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ ก่อนที่ได้เอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด หรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น บุคคลนั้นอาจยื่นคำร้องขอศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้ปล่อยทรัพย์สินเช่นว่านั้น..." จากมาตรา ๒๔๔ จะเห็นว่า จะร้อง ชักทรัพย์ได้ก็ต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยหรือลูกหนี้แพ้คดีแล้ว และศาลได้ออกหมายบังคับคดียึดทรัพย์ของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ตามคำร้องขอของโจทก์หรือเจ้านี้ตามคำพิพากษา แต่กรณียึดทรัพย์ไว้ชั่วคราวก่อนพิพากษาคดียังอยู่ในระหว่างการพิจารณา การที่ศาลสั่งยึดทรัพย์จำเลยชั่วคราวก่อนพิพากษาเป็นเรื่องระหว่างศาลและคู่ความในคดีนั้น และคำร้องขอนั้นศาลจะอนุญาตหรือไม่ก็เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา คู่ความไม่มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้จนกว่าศาลจะได้พิพากษาคงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๘/๒๕๖๐ วินิจฉัยว่า คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น จำเลยฎีกาคัดค้านคำสั่งศาลที่คุ้มครองประโยชน์ของคู่ความระหว่างการพิจารณาเมื่อขอเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่ศาลอาศัยเป็นหลักในการมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงไปได้ เป็นอำนาจของศาลชั้นต้นที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาที่จะมีคำสั่งแก้ไขหรือยกเลิกวิธีการนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๒ มิใช่อำนาจของศาลฎีกา เพราะยังถือไม่ได้ว่าคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา การที่ศาลสั่งยึดทรัพย์ไว้ชั่วคราวก่อนศาลพิพากษา อาจทำให้เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงเสียหายได้ แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๒ ได้บัญญัติแก้เอาไว้คือ "ถ้าขอเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่อาศัยเป็นหลักในการมีคำสั่งอนุญาตวิธีการชั่วคราวอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นเปลี่ยนแปลงไป

^{๑๓} สุทธิ นิธิโรจน์, "จะร้อง ชักทรัพย์ในกรณีที่มีการยึดทรัพย์ชั่วคราวก่อนศาลพิพากษาได้หรือไม่", กฤตพจน, ปีที่ ๒๐ เล่มที่ ๓, พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๖๖, หน้า ๒๕-๒๗.

ระหว่างพิจารณา ศาลที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณาจะมีคำสั่งแก้ไขหรือยกเลิกวิธีการ
 เช่นว่านั้นก็ได้อีก เมื่อศาลเห็นสมควรหรือจำเลยขอขึ้นมา" เช่นนี้เมื่อมีทางแก้ตามมาตรา
 ๒๖๒ แล้ว การร้องขอชดเชยก็ไม่จำเป็นและไม่อาจทำได้ ถ้าปล่อยให้มีการร้องขอชดเชย
 ได้จะทำให้กระบวนการพิจารณายุ่งยากมาก เพราะศาลชั้นต้นอาจพิพากษาคดีที่ร้องขอ
 ชดเชยเสร็จก่อน แล้วถูกความอุทธรณ์ฎีกาขึ้นไป แต่คดีเดิมเป็นเหตุให้มีการร้องขอชดเชย
 ยังไม่เสร็จการพิจารณา จะเกิดความสับสนอาจเป็นเหตุให้คู่ความเสียหายได้ นอก
 จากนั้น การยึดทรัพย์ชั่วคราวก่อนศาลพิพากษาไม่อาจนำทรัพย์สินไปจำหน่ายโดยวิธีอื่น
 หรือขายทอดตลาดได้ เมื่อศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีหรือแพคดีก็ต้องดำเนินการตาม
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๖๐ "

ตามที่ได้อธิบายมา เป็นความเห็นของผู้ที่เห็นว่าไม่สามารถจะร้องขอชดเชยในชั้น
 ที่มีการยึดทรัพย์ชั่วคราวก่อนศาลพิพากษาไม่ได้

ส่วนผู้ที่เห็นว่ามีการร้องขอชดเชยในชั้นยึดทรัพย์ชั่วคราวก่อนศาลพิพากษาได้

นายพิพัฒน์ จักรางกูร^{๑๔} ได้ให้ความเห็นไว้ว่า "...เมื่อมีประมวลกฎหมาย
 วิธีพิจารณาความแพ่งมาแทน บัญญัติเรื่องร้องขอชดเชยไว้ในมาตรา ๒๕๕ ต่อความใน
 มาตรา ๒๕๕ เดิมถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนโดยมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไข
 เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๒๗
 แก้ไขเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย โดยแก้ไขวรรค ๑ และวรรค ๒ เท่านั้น
 กล่าวคือ วรรค ๑ เดิมไม่มี "จำเลย" จึงแก้ไขให้เจ้าของทรัพย์สิน เป็นบุคคลภายนอก
 ที่มีสิทธิยื่นคำร้องให้ศาลปล่อยทรัพย์สินของ ตนที่ถูกยึดก่อนคำพิพากษาได้ควาย เพราะของเดิม
 ใช้ "ลูกหนี้ตามคำพิพากษา" ซึ่งหมายถึง เฉพาะคดีที่ศาลได้พิพากษาแล้วเท่านั้น..."

^{๑๔} พิพัฒน์ จักรางกูร, op.cit., หน้า ๕๖๔-๕๖๕.

ศาสตราจารย์ประพนธ์ ศำตะมาน^{๑๕} ให้ความเห็นไว้ว่า "ร่องซัทธิพ์ย์ในชั้นยัทธิพ์ย์ชั่วคราวก่อนศาลพิพากษาได้ แต่ศาลต้องส่งสำเนาออกหมายเรียกให้โจทก์ผู้นำยัทธิพ์ย์ในทางปฏิบัติเหมือนกับกรณีซัทธิพ์ย์รวมคาในตอนที่โจทก์ชนะคดีและไปยัทธิพ์ย์แล้วมีบุคคลที่สามารถ ซัทธิพ์ย์ ผู้ร้องต้องเสียค่าขึ้นศาลตามจำนวนทุนยัทธิพ์ย์นั้น โจทก์ผู้นำยัทธิพ์ย์ก็ต้องยื่นคำให้การมีการไต่สวนสืบพยานและศาลวินิจฉัยเหมือนคดีรวมคา แต่เป็นคดีสาขาไม่ต้องขึ้นคดีค่าใหม่เท่านั้น ถ้าศาลพิจารณกเห็นว่ายัทธิพ์ย์ที่ยัทธิพ์ไว้ เป็นของจำเลยก็ยกคำร้อง ซัทธิพ์ย์ ถ้าเห็นว่าไม่ใช่ของจำเลย ศาลก็ส่งปล่อยยัทธิพ์ย์นั้นแล้ว จะมีการอุทธรณ์ฎีกาไต่แล้วแต่รูปคดี"

สำหรับความเห็นส่วนตัวของผู้เขียน เห็นว่าร่องซัทธิพ์ย์ในกรณีที่มีการยัทธิพ์ย์ชั่วคราวก่อนศาลพิพากษาได้ กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๕๕ ได้บัญญัติให้นำวิธีการบังคับคดีมาใช้ได้ เช่นเดียวกับความเห็นของ นายพิพัฒน์ จักรางกูร และ ศาสตราจารย์ประพนธ์ ศำตะมาน สำหรับความเห็นของผู้ที่เห็นว่าร่องซัทธิพ์ย์ในกรณีที่มีการยัทธิพ์ย์ชั่วคราวก่อนศาลพิพากษาไม่ได้ ความเหตุผลที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้เขียนเห็นแย้งว่า การที่บทบัญญัติ มาตรา ๒๕๕ บัญญัติไว้เฉพาะกรณี กรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยหรือลูกหนี้แพ้คดีและโจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้นำยัทธิพ์ย์เพื่อไว้ขายทอดตลาด ก็เพราะบทบัญญัติมาตรา ๒๕๕ บัญญัติไว้ในกรณีพิพากษาแล้วโดยตรง เมื่อบทบัญญัติมาตรา ๒๕๕ ให้นำมาตรา ๒๕๕ มาใช้กับกรณียัทธิพ์ย์ชั่วคราวก่อนพิพากษาได้ก็ต้องนำมาตรา ๒๕๕ มาใช้บังคับเท่าที่จะใช้ได้ และถึงแม้มาตรา ๒๖๒ จะได้บัญญัติทางแก่เอาไว้แต่ก็ได้บัญญัติเอาไว้ในเรื่องร่องซัทธิพ์ย์ กรณีจะใช้บทบัญญัติมาตรา ๒๖๒ ได้ต้องเป็นกรณีที่ศาลเห็นเองหรือจำเลยขอขึ้นมา มิใช่กรณีบุคคลภายนอกร่องซัทธิพ์ย์ จะเห็นว่าถ้าเจ้าของยัทธิพ์ย์ที่แท้จริงมีใช้จำเลยในคดีที่พิพาทกัน ยัทธิพ์ย์ก็ถูกยึดไว้ยอมไม่

^{๑๕} ประพนธ์ ศำตะมาน, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๔, (พิมพ์ครั้งที่ ๒ ; กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงทองการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๕๓-๕๔.

สะดวกในการที่จะใช้สอยทรัพย์สินนั้นเป็นอย่างยิ่ง เช่นถ้าหากเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงจะขายทรัพย์สินนั้นเพื่อความจำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะเหตุรอนเงิน หรือถ้าพ้นจากช่วงระยะเวลาหนึ่งระยะเวลาใด ในระหว่างถูกยึดทรัพย์สินไปแล้วจะขายไม่ได้ เช่นนี้ถ้าผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินร้องขอทรัพย์สินไม่ได้ก็จะไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง นอกจากนั้นการตีความกฎหมายในคำตัดสินคดีของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ควรตีความโดยเคร่งครัด ทั้งนี้จึงไม่ควรตีความมาตรา ๒๕๕ ให้ขัดกับมาตรา ๒๕๔ ซึ่งจะทำให้เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงร้องขอทรัพย์สินในชั้นยึดทรัพย์สินชั่วคราวก่อนพิพากษาไม่ได้

สรุป ศาลที่ยื่นฟ้องคดีแพ่งก็ต้องพิจารณาถึงสภาพแห่งคำฟ้องและเขตอำนาจศาลควบคู่กันไป อีกทั้งจะต้องพิจารณาราคาค่าที่ฟ้องนั้น เป็นคดีสามัญหรือคดีวิสามัญ เพราะการยื่นฟ้องคดีสองประเภทนี้แตกต่างกันและการฟ้องจำเลยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยกับจำเลยที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศชั้นตอนในการฟ้องก็ยังแตกต่างกันออกไปอีก

การฟ้องคดีต่อศาล วินิจฉัยคดีขึ้นสู่ศาลมีได้ ๒ กรณี คือ ทำเป็นคำฟ้อง เนื่องจากเป็นคดีมีข้อพิพาทประการหนึ่ง และทำเป็นคำร้อง เมื่อคดีนั้น เป็นคดีไม่มีข้อพิพาทอีกประการหนึ่ง.